

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

Resim Anasanat Dalı

YALNIZLIK ÜZERİNE PLASTİK ÇÖZÜMLEMELER

Ecem MORAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Resim Anasanat Dalı

YALNIZLIK ÜZERİNE PLASTİK ÇÖZÜMLEMELER

Ecem MORAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

Kabul ve Onay

Ecem MORAN tarafından hazırlanan "Yalnızlık Üzerine Plastik Çözümler" başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından Resim Anasanat Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Atilla İLKİYAZ

Jüri Üyesi (Danışman) Doç. Zuhal BAYSAR BOERESCU

Jüri Üyesi

Doç. Nil KÖKEN

Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Pelin YILDIZ

Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

YALNIZLIK ÜZERİNE PLASTİK ÇÖZÜMLEMELER

Danışman: Doç. Zuhâl BAYSAR BOERESCU

Yazar: Ecem MORAN

ÖZ

Bu çalışmanın konusu “yalnızlık” deneyimleri sonucunda oluşturulmuştur. Yalnızlığın birçok yönüyle tanımlanmaya ve çözümlenmeye çalışıldığı bu çalışmada, kişisel deneyimler ile edinilen ve önemli sanatçıların hayatlarında yer alan yalnızlık kavramını inceleyerek oluşturulan sanatsal çalışmalar sunulmaktadır. Geçmişte ve günümüzde düşünür, yazar ve sanatçıların eserlerine konu olan “yalnızlık” çeşitli eser örnekleri ile anlatılmaya çalışılmıştır. Konu ile bağlantılı kavramlar; yalnızlık, melankoli, aidiyet ve yabancılaşma başlıklarıyla açıklanmaktadır. Yalnızca bireysel yaşamın ön planda olduğu toplumlarda değil, topluluk halindeki yaşamın ön planda olduğu kalabalık toplumlarda da yalnızlığın görülebileceği, farklı örneklerle aktarılmaktadır.

Yalnızlığın evrensel bir duygu olduğu, toplum içinde dinamik bir birey olarak görünen insanların dahi şehrin kalabalığında kendilerini yalnız hissedebileceği, sosyolojik ve psikolojik nedenleri ile açıklanmaktadır. Bu açıklamaları yaparken de Franz Kafka'nın hayatında ve eserlerindeki yabancılaşma biçimlerinin ele alınmakta, varoluşçu felsefe ve önemli temsilcisi Albert Camus'un varoluşçu felsefe içerisindeki yeri ve varoluşçularla benzer ve onlardan farklı olan yönleri irdelenmekte, Amerika'da Sanayi Devrimi ile oluşmaya başlayan zenginleşmenin insanları yalnızlaştırdığını çalışmalarına yansıtan Edward Hopper ve yaşamı boyunca aidiyet duygusunu deneyimlemeye çalışmış olan Vincent Van Gogh gibi sanatçıların da hissettikleri yalnızlık duygusu ve bu duyguyu eserlerine yansıtma biçimleri de incelenmektedir.

Yalnızlık duygusunun sosyolojik ve psikolojik nedenlerini araştıran bu çalışma, yalnızlık kavramının sanatsal ifadelerini ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Aidiyet, melankoli, yalnızlık, yabancılaşma, bireysellik.

PLASTIC ANALYSIS ON SOLITUDE

Supervisor: Doç. Zuhâl BAYSAR BOERESCU

Writer: Ecem MORAN

ABSTRACT

The subject of this study was formed as a result of “loneliness” experiences. In this study, where loneliness is tried to be defined and analyzed in many aspects, artistic works, which are obtained through personal experiences and examined by the concept of loneliness in the lives of important artists are presented. “Loneliness”, which has been the subject of the works of thinkers, writers, and artists in the past and today, has been tried to be explained with various works examples. Related concepts; loneliness, melancholy, belonging and alienation. Not only in societies where individual life is in the foreground, but also in crowded societies where community life is in the foreground, loneliness can be seen with different examples.

It is explained by the sociological and psychological reasons that loneliness is a universal feeling and that even people who appear to be a dynamic individual in society can feel lonely in the crowd of the city. In making these explanations, the forms of alienation in Franz Kafka's life and works are examined, Albert Camus, who is an existential philosophy and his important representative, is examined in terms of similarities and differences with existentialists, and that the enrichment that started to occur in America with the Industrial Revolution has started to be isolated. artists such as Edward Hopper and Vincent Van Gogh, who have tried to experience the sense of belonging throughout his life.

Keywords: Alien, belonging, loneliness, melancholy, individuality.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	iii
GÖRSEL DİZİNİ	iv
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: KAVRAMLARA GENEL BAKIŞ	2
1.1. Yalnızlık	2
1.2. Aidiyet.....	8
1.2.1. Flaneur ve Aidiyet	9
1.3. Yabancılaşma.....	14
1.4. Varoluşçu Felsefe	19
1.5. Melankoli.....	22
2.BÖLÜM: PLASTİK SANATLARDA YALNIZLIK VE YABANCILAŞMA	30
2.1. Plastik Sanatlarda Yalnızlık ve Yabancılaşma	30
3. BÖLÜM: ESER ANALİZLERİ	40
SONUÇ	55
KAYNAKLAR.....	56
ETİK BEYANI.....	60
YÜKSEK LİSANS TEZİ ORJİNALLİK RAPORU.....	61
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT.....	62
YAYIMLAMA VE FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	63

GÖRSEL DİZİNİ

Görsel 1. Peter Farrelly. Yeşil Rehber/Green Book. 2018. https://www.kisa.link/LOfr.4	
Görsel 2. Tom Hooper. Danimarkalı Kız / Danish Girl. 2015. https://tek.link/LOvE	13
Görsel 3. Lars von Trier. Melankoli / Melancholia. 2011. https://www.kisa.link/LOvO ...	26
Görsel 4. Lars von Trier. Melankoli / Melancholia. 2011. https://www.kisa.link/LOvO ...	27
Görsel 5. Rene Magritte. Işık İmparatorluğu. 2011. https://www.kisa.link/Me0d	28
Görsel 6. Giorgio de Chirico. Bir Sokağın Gizemi ve Melankolisi. https://www.kisa.link/Me0e	29
Görsel 7. Caspar David Friedrich. Deniz Kenarındaki Keşiş / Der Mönch am Meer. 1808. https://www.kisa.link/Mk2R	31
Görsel 8. William Turner. Aventine tepesinden Roma / Rome, from Mount Aventine. 1835. https://www.kisa.link/MrZZ	31
Görsel 9. Vincent Van Gogh. Arles'deki Yatak Odası. 1888. Tuval üstüne yağlı boya. https://www.kisa.link/Me0g	33
Görsel 10. Dorota Kobiela, Hugh Welchman. Loving Vincent. 2017. Animasyon filmi. https://tek.link/LOvq	34
Görsel 11. Edvard Munch. Çığlık / Skrik.1893. https://www.kisa.link/Mk2S	35
Görsel 12. Burhan Uygur, Batık Tekne, 1979. Sunta üzeri yağlıboya, 33 x 48 cm. https://www.kisa.link/Mrfi	36
Görsel 13. Edward Hopper. Sabah Güneşi/Morning Sun.1952. https://tek.link/LOvA .	37
Görsel 14. Gustav Deutsch.Shirley Görüntüsünün Gerçekliği / Shirley-visions of reality. 2013. https://tek.link/LOvC	38
Görsel 15. Paula Rego. Küçük Bayan Muffet,/ Little Miss Muffet. 1989. Kağıt üzerine gravür ve leke baskı. https://www.kisa.link/Ms4A	38
Görsel 16. Ecem Moran. "Yalnız". 2019. Fotoğraf.....	41
Görsel 17. Ecem Moran. "Yalnız". 2019. Fotoğraf.....	42
Görsel 18. Ecem Moran. "Bahar". 2016. Animasyon filmi.....	43
Görsel 19. Barbel Neubauers. Algorithmen. 1993. Animasyon filmi. https://tek.link/LOx4	43

Görsel 20. Ecem Moran. “Kimseyi görmeye ihtiyacın yok”. 2018. Fotoğraf.....	44
Görsel 21. Ecem Moran. “Kimseyi görmeye ihtiyacın yok”. 2018. Desen.....	45
Görsel 22. Ecem Moran. “Yalnız”. 2018. Fotoğraf.....	45
Görsel 23. Ecem Moran. Melankoli / Melancholia. 2018. Kağıt üzerine karışık teknik. 50x70 cm.....	47
Görsel 24 . Ecem Moran. Melankoli / Melancholia. 2018. Kağıt üzerine karışık teknik. 70x100 cm.....	48
Görsel 25. Ecem Moran. Melankoli / Melancholia. 2018. Kağıt üzerine karışık teknik. 70x100 cm.....	49
Görsel 26. Ecem Moran. Melankoli / Melancholia. 2018. Kağıt üzerine karışık teknik. 70x100 cm.....	50
Görsel 27. Ecem Moran. Melankoli / Melancholia. 2018. Kağıt üzerine karışık teknik. 70x100 cm.	50
Görsel 28. Ecem Moran. “Yalnızlık güncesi”. 2018. Fotoğraf.	51
Görsel 29. Ecem Moran. “Yalnızlık güncesi”. 2019. Fotoğraf.....	52
Görsel 30. Ecem Moran. “Yalnızlık güncesi”. 2019. Fotoğraf.....	52
Görsel 31. Ecem Moran. “Yalnızlık güncesi”. 2019. Fotoğraf.....	53
Görsel 32. Ecem Moran. “Yalnızlık güncesi”. 2019. Fotoğraf.....	54

GİRİŞ

“Yalnızlık üzerine plastik çözümler”; içinde bulunduğumuz modern çağın en yaygın sorunlarından biri olan yalnızlık kavramını ve bu kavramın geçmiş ile günümüzdeki yansımalarını inceleyerek, yalnızlık kavramının yabancılaşma, aidiyet ve melankoli kavramları ile olan ilişkisinin açıklanmaya çalışıldığı bir Yüksek Lisans tezidir.

Farklı biçimlerde “yalnızlık” duygusunu pek çok defa yaşamış olmanın verdiği deneyimler sonucu, bu çalışmanın konusuna karar verilmiştir. Yalnızlık duygusunun bazı zamanlar beni resim yapmaya yöneltmesi, bazı zamanlarda ise seçimlerimde büyük rol oynamış olması, bu çalışmanın içeriğini oluşturmuş olup incelenecek kavramları daha da netleştirmiştir.

Yalnızlık, tarihten günümüze kadar insana özgü bir duygu ve durum olarak hep var olan bir kavramdır. Yalnızlık durumunun kimi insanlarda ruhsal sorunlara sebep olabildiği düşünülmektedir. Bu sorunları melankoli, depresyon ve yabancılaşma olarak örneklendirmek mümkündür. Verilen örnekleri deneyimleyen bireyler, melankolik, depresif ve yabancı bireyler, toplumdaki insanların dikkatini çekmekte ve fark edilmeleri sonucunda da ötekileştirilebilmektedirler. Bu özelliklere sahip bireyler, yalnızlığı kendilerinin tercih etmiş olabilecekleri gibi yalnızlığa itilmiş de olabilmektedirler. Sosyal bir varlık olan insanın toplumu ve toplum içinde kim olduğunu sorgulaması zaman içinde toplumdan ötekileşmesine ve kişinin öncelikle topluma, sonrasında da kendisine yabancılaşmasına sebep olabilmektedir.

Yabancı kavramı, bulunduğu çevreye ait olmayan, tanınmayan bireyi tanımlamaktadır. Yabancılaşma ve yalnızlık duygu ve durumları ise birbiriyle ilişkili kavramlardır. Birey, kendisini bulunduğu çevreye ait hissetmediğinde, bir başka deyişle kendisini o çevreye yabancı hissettiğinde yalnızlaşır, kendisini “öteki” gibi hissetmeye başlar. Dolayısıyla ya yalnızlık ve yabancılaşma kavramları çok yönlü konular olup pek çok açıdan araştırılabilecek ve ilişkilendirilebilecek kavramlardır. Yalnızlık duygu ve durumunun psikolojik ve sosyolojik nedenlerini araştıran bu çalışma, yalnızlık kavramının sanatsal ifadelerini de aktarmayı hedeflemektedir.

1.BÖLÜM

KAVRAMLARA GENEL BAKIŞ

1.1. Yalnızlık

Yaşadığımız modern çağda yalnızlık sorunu yadsınamaz bir gerçektir. Sosyal bir varlık olan insan, son dönemlerde sosyalliğini teknoloji nedeniyle geri plana atmış bulunmaktadır. Sosyallik, insanın doğal gereksinimlerinden birisidir ve bunun eksikliği yaşandığında beraberinde ciddi sorunlar da getirebilmektedir. İnsanların yüz yüze iletişim kurmaları son yıllarda yerini cep telefonu ve bilgisayar yazışmalarına bırakmış olup sosyallikten mahrum kalan bireyler de giderek bu duruma alışmaya başlamıştır. Bu durumu kabullenen ve alışkanlık gösteren birey, belki de kendisini bekleyen ruhsal veya fiziksel sorunlardan bir haberdir. Daha önce de belirtildiği gibi sosyalliğin bireyin doğal bir gereksinimi olmasından dolayı, bu gereksinimin karşılanmadığı durumlarda psikolojik bir durum olan depresyon meydana gelebilmektedir.

Patolojik birçok ruhsal bunalımın ve kişilik bozukluklarının hazırlayıcısı olduğu bilinen yalnızlığın toplumda yoğun olarak yaşandığı gözlenen bir gerçektir. Yalnızlık toplumda genelde fiziksel olarak tek başına olma durumu olarak ifade edilmektedir. Literatürde ise bu kavram genelde "bireyin yaşamakta olduğu sosyal ilişkiler ile yaşamak istediği ilişkiler arasında görülen farktan ve çelişkiden dolayı ortaya çıkan, rahatsız edici, psikolojik bir durum" (Peplau ve Perlman'dan akt. Buluş, 1997, s.83) şeklinde tanımlanmaktadır.

Yalnızlık, basit olarak, fiziksel bir yalın olma durumundan doğan bir duygu değildir. Kişi diğerleri ile beraber olduğu zaman da yalnızlığı yaşayabilir. Dolayısıyla yalnızlık duygusunun temelini, yaşanan sosyal ilişkilerin yetersizliği ve bu ilişkilerden alınan doyum düzeyinin düşük oluşu teşkil etmektedir denebilir (Buluş, 1997, s.83).

Yalnızlık, geçmişten günümüze kadar birçok insanın hayatını etkilediği gibi benim de hayatımı ve hayattaki seçimlerimi etkilemiştir. Sanat ise genellikle insanlarla aramda iletişim aracı olmuştur. Bazı durumlarda ise kendimi farklı hissetmeme ve bunun sonucunda da karamsar olmama, kimi zaman ise hayatı sorgulamama ve hayattan zevk almamama sebep olmuştur. Kendisini yalnız bir birey olarak tanımlayan ben, hayatımı anlamlandırmaya çalışırken aidiyet duygumu sorgulamış, çevre değişikliği ile dahi bu sorgulamadan çıkmayı başaramamışımdır. Dolayısıyla da bu çalışmadaki "yalnızlık" kavramı, yaşamış olduğum "yalnızlık deneyimlerim" ile kavramsallaştırılmaya çalışılmaktadır. Toplum içerisinde aslında dinamik görünmekte olan bir birey, kendisini bir gruba, topluluğa ait hissetmez, yaşadığı yeri benimsemez veya sosyal açıdan beklentileri

karşılanmaz ise kendisini yalnız hissedebilmektedir. Bu durum bireyin ruhsal sağlığını olumsuz etkileyebileceği gibi depresyon gibi sorunlara da neden olabilmektedir.

Yalnızlık kavramı şahsın mevcut toplumsal sosyal ilişkisi ile arzuladığı sosyal ilişkinin farkını algılaması neticesinde yaşadığı istenmeyen bir durum olarak tanımlanmaktadır. Her ne kadar yalnızlık modern çağın getirdiği yenilikler ile artan bir durum olarak görülüyor olsa da nedeninin yalnızca modern hayat olduğunu kanıtlayan bir çalışma bulunmamaktadır (Svendsen, 2015, s.141). Geçmişte ve günümüzde araştırıldığı zaman görülmektedir ki yalnızlığın pek çok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlere genetik faktörler, aile ve arkadaşlar, aidiyet sorunu, yabancılaşma örnek olarak gösterilebilir.

Yalnız bırakılan ve yalnız olmayı tercih eden bireylerin, birbirinden ayrı bir şekilde değerlendirilmeleri gerekmektedir. Yalnız olmayı tercih eden bireyler sosyallikten ve sosyalleşmekten pek de fazla zevk almamakta, bu durumu tercih etmemektedirler. Bu bireyler toplum içinde normal bir birey olmanın gerektirdiği kadar sosyal olup, bunun dışındaki kalan zamanlarını tek başlarına daha verimli geçireceklerini düşünmektedirler. Dolayısıyla da sosyal ilişkiler kurmak pek öncelikleri değildir. Yalnız bırakılan bireyler ise; kendi tercihleri olmadan, başkaları tarafından dışlanmış, yabancılaştırılmış bireylerdir. Ayrımcılık yapan bir grup veya topluluk, kendisinden olmayana dışladığında, dışladığı bireyi ötekileştirmiş ve yalnız bırakmış olmaktadır. Bu duruma iyi bir örneği Green Book (Yeşil Rehber, 2018) (Görsel 1) filminde görmek mümkündür. Film, Amerika'da Afro-Amerikalı grupların karşı karşıya olduğu ayrımcılığı ve ötekileştirmeyi gözler önüne sermektedir.

Green Book (Yeşil Rehber, 2018), 1960'lı yıllarda Amerika'da Afro-Amerikalı siyahilerin kimlik mücadelesini en yoğun şekilde verdikleri bir dönemde geçmektedir. Eğitimli, kültürlü ve başarılı bir piyanist olan Don Shirley, İtalyan şoförü ile Amerika'nın güney eyaletlerine gösterileri için yolculuğa çıkmaktadır. İkinci sınıf vatandaş muamelesi gören Shirley, kendisini ne siyahi Afro-Amerikalı gruba ne de beyaz Amerikalı gruba ait hissetmektedir. Kendisini bu iki gruba da dahil hissetmemesi durumu kendisine acı vermekte ve her ortamda kendisini "öteki" hissetmesine sebep olmaktadır.

Görsel 1. Peter Farrelly. Yeşil Rehber / Green Book. 2018. <https://www.kisa.link/LOfr>

Bir tercih sonucu olan yalnızlık durumunu, sosyal açıdan insanlara karşı mesafeli durma olarak veya bir başka deyişle kişinin başkalarıyla sosyalleşme gereksinimini reddetmesi olarak tanımlamak mümkündür.

Yalnızlık, sadece yalnızlığa maruz kalanlar için değil, yalnızlığı tercih edenler için de ciddi bir sorun teşkil edebilmektedir. Yalnızlık insanların hayat kalitelerini önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Yalnız olan bireylerin sorunlarını çözmeye zihinsel olarak da fiziksel olarak da daha başarısız oldukları görülmektedir. Diğer insanlarla yakın ilişkiler kurmaktan ve bağ inşa etmekten kaçınmakta olan yalnız bireyler, kendilerini korumaya çalışsalar da bu durumun sonucunda daha da derin bir yalnızlık duygusu hissetmektedirler.

Yalnızlık, insanı diğerlerinden uzaklaştırıp koparabildiği gibi kendisinden de koparabilmekte, buna ek olarak da diğer insanlarla olan ilişkileri sayesinde var olabilen yönlerinden de koparabilmektedir. İnsanın kendisine ait farkındalığı da başkaları ile olan ilişkilerinden şekillenerek oluşmakta ve gelişmektedir.

Amerikalı yazar Thomas Wolfe yalnızlığı şu şekilde anlatmıştır:

Hayatıma dair taşıdığım bütünlüğe kanaat, yalnızlığın bana ve az sayıda başka münzevi insana has nadir ve acayip bir fenomen değil, insani varoluşun merkezi ve kaçınılmaz bir gerçeği olduğu inancına dayanıyor artık. Her türden insanın anlarını, eylemlerini ve ifadelerini –sadece en büyük şairlerin kederlerini ve esrimelerini değil, aynı zamanda sokaklarda insan sürüsü yanımızdan geçerken durmamacasına kulaklarımızı tırmalayan sayısız küfür, düşmanca ve hakaret dolu, güvensiz ve tahkir edici sert sözün gösterdiği gibi, ortalama ruhun muazzam mutsuzluğunu da- incelediğimizde, bence, aynı şeyden

mustarip olduklarını görüyoruz. Şikayetlerinin ana kaynağı yalnızlık (Svendsen, 2015, s.25).

Dolayısıyla yalnızlık, her insanın yaşamı boyunca karşılaşması mümkün bir duygu ve durumdur. Svendsen yalnızlığı; acı ya da üzüntü duyumu, kendini yalnız başına ya da tek başına algılamak, başkalarına yakınlığın fark edilir yokluğu şeklinde tanımlamaktadır (2015, s.25). Bir insanın çevresinde çok fazla insanın olması kişinin yalnız olmadığı anlamına gelmemektedir, yalnızlık kavramı kişinin başkaları ile olan ilişkisini nasıl değerlendirdiği ile ilgili bir kavramdır. Bertrand Russell öz geçmişinde yalnızlıktan şu şekilde bahsetmektedir:

“İnsan yaşamının ne olduğunu zerre kadar idrak eden herkes bir zaman her ayırık ruhun tuhaf yalnızlığını hissetse gerektir ve sonra başkalarında da aynı yalnızlığın keşfedilmesi yeni, tuhaf bir bağ yaratır ve öyle sıcak bir merhamet büyütür ki bu adeta yitmiş olan için neredeyse bir telafidir” (Russell'dan akt. Svendsen, 2015, s.29).

Lazare Mijuskovic'in Loneliness in Philosophy, Psychology and Literature (1979) adlı yapıtı insani varoluşu yalnızlık ile ilişkilendirmektedir. Mijuskovic'in iddiasına göre, yalnızlık insan için temel bir gerçektir, yalnızlık kişisel farkındalığın temelidir ve insanlar kendi iç dünyalarını keşfettiklerinde yalnızlığın da kendisini bulmaktadırlar (Mijuskovic'den akt. Svendsen, 2015, s.28).

Yalnızlığa kısa bir bakış, Roland Barthes'in “Yas günlüğü” eserinde bulunabilir:

Soğuk, gece, kış. Sıcak bir yerdeyim ama yine de yalnızım. Bu yalnızlık içinde doğal olarak var olmaya, harekete geçmeye, çalışmaya alışmam gerekeceğini anlıyorum. “yok oluşun varlığı” eşliğinde ve onun tarafından yakalanmış olarak (Barthes'den akt. Svendsen, 2015, s.39).

Annesinin ölümünün ardından yazdığı bu satırlardan da anlaşıldığı üzere Barthes'e göre yalnızlık, her insanın hayatının bir döneminde karşısına çıkabilmektedir. Bu geçici yalnızlık durumunu kabul ederek bu yokluğu varlığa dönüştürmek, bireyin kendisinin elindedir. Tek başına kalmayı öğrenmiş bireylerin olgunlaşabilmeleri mümkün olabilmektedir. Öte taraftan kayıp tecrübesi çok kuvvetli ise birey yalnızlığı da tercih edebilmektedir.

Yalnız bireylerin sosyal olarak fazla hassas oldukları ve bu hassasiyetin sosyal katılımı engellediği de görülmektedir (Svendsen, 2015, s.83). Bu bireyler için sosyal katılım riskli görünmekte ve yalnızlık, üzücü de olsa güvenli bir seçenek olarak görülmektedir.

Yalnız insanlar başkalarının göstergelerinin izini sürer, dolayısıyla da daha fazla ret işareti bulup bu işaretlere daha güçlü tepki verirler. Sosyal alan çok büyük riskler taşıyormuş gibi görünür ve yalnızlık acı verici olsa da güvenli bir seçenektir. Bu şekilde, yalnızlık sosyal kaçınma stratejilerine neden olur (Svendsen, 2015, s.84).

Anlaşıldığı üzere hassas kişilikteki bireyler, çoğunlukla yalnız kalmayı tercih etmektedirler. Deneyimlerinin kişilikleri tarafından nasıl değerlendirildiği, davranışlarına yansımakta ve diğer insanları kendilerine tehdit olarak algılamaktadırlar.

Çok az sayıda yazar, yalnızlığı Amerikalı yazar John Cheever'in yaşadığı gibi yaşamıştır. Yazar, ruhunu her şeyden daha fazla doyuran yalnızlığından kurtulmak istemiştir. Ancak hayatı boyunca fiziksel bir hastalıktan neredeyse ayırt edilemeyecek kadar keskin bir yalnızlıktan muzdarip olmuştur (Popova, 2017, s.1).

John Cheever'in anı defteri ise yalnızlığı ile doludur. Yalnızlığı onu çocukluğundan beri iyi bir ailede iyi bir şekilde yetiştirilmesine rağmen derin bir şekilde etkilemiştir. Cheever, içi boş yabancılaşmalarını günlüklerinde şu şekilde anlatmaktadır:

Nehirden geri yürüdüğümde, ergenliğimin yıpratıcı yalnızlığını hatırlıyorum ki ondan tamamen kaçmış gibi görünmüyorum. Hayatta rolü olmayan, yalnız bir çocuğun olduğu, başkalarının hoşnutluğunun ve canlılığının aydınlık pencerelerine bakacak olan röntgenci duygusudur (Cheever'dan akt. Popova, 2017, s.1).

Yaşamı boyunca bu yalnızlığı dönüşüm ve belirsizlik zamanlarında, tüketen bir varlığa erişerek, sürekli bir şekilde kendisine eşlik etmiştir:

“Orta çağda gizem var, gizemli bir hava var. Bu saatte en çok yapabileceğim şey bir tür yalnızlık. Görünür dünyanın güzelliği ufalanıyor gibi görünüyor olsa bile, evet sevgi bile.”
(Cheever'dan akt. Popova, 2017, s.1).

Bazı bakış açılarına göre sanat eserlerinin etkili olması derin bir yalnızlıktan geliyor olmasından kaynaklanmaktadır. Yalnızlığın olumsuz sonuçlarının olduğu gibi olumlu sonuçları da bulunmaktadır. Yalnızlık deneyimi, yaratıcı bireyler tarafından topluma sanat eseri olarak yansıtılabilmektedir. Dolayısıyla da bazen yaratıcı çalışmalar için yalnızlık gerekli olabilmektedir. Sanat için de en büyük güç, sabırdır.

Yalnızlığa karşı tek başına verilmekte olan mücadeleden başarı ile çıkmak mümkün olursa insanı düşünmeye yönelten bu duygunun bireyin kendisine ve topluma katabileceği iyi bir deneyim olarak sonuçlanması da mümkün olabilmektedir. Daha önceden de bahsedilmiş

olan Green Book (Yeşil Rehber, 2018) filminde kendini ötekileşmiş hisseden Don Shirley, sanatını ayrımcılık ile mücadele etmek için kullanmaktadır.

Eugene Delacroix, yalnızlığın yaratıcılık için gerekli olduğunu vurgulamakta, bazı yazılarında gençlere yalnızlığı aramalarını önermektedir (Popova, 2015, s.1). Virginia Woolf ise yalnızlık ve yaratıcılık arasındaki ilişkiyi şöyle anlatmaktadır:

“Eğer hissi yakalayabilseydim, yapardım; gerçek dünyanın şarkı söyleme hissi, yaşanabilir dünyadan gelen yalnızlık ve sessizlikten kaynaklanır” (Woolf’dan akt. Svendsen, 2015, s.39).

David Hume, yalnızlık için:

Tam bir yalnızlık belki de çekebileceğimiz en büyük cezadır. Her haz arkadaşlıktan ayrı olarak duyulduğunda ruhsuzlaşır, her acı daha acımasız ve dayanılmaz olur. Bizi harekete geçiren tutkular ne olursa olsun – gurur hırs, merak, öç ya da şehvet- tümünün ruhu ya da can veren ilkesi duygudaşıktır. Ayrıca başkalarının düşünce ve duygularından bütünüyle soyutlanacak olsaydık bunların hiçbir gücü olmazdı. (Hume’dan akt. Svendsen, 2015, s.37) der.

Yalnızlığın tercih edildiği durumlarda, yalnız olan birey çelişki içinde olabilmekte; bir taraftan yalnız olduğu için huzurluyken bir taraftan da sosyal olamamanın verdiği bir hüznün ve eksiklik hissedebilmektedir.

Gerçek yalnızlığı kim bilebilir –herkesin bildiği kelime anlamıyla değil, çıplak dehşetiyle? Yalnızlık, yalnız insanların kendilerine bile maskeli görünür. En umutsuz kalmış, tecrit olmuş, yapayalnız insan bile birtakım anılarla ya da yanılsamalarla birliktedir. Bazen olayları birbirine bağlayan can damarları, maskenin tülünü bir an havalandırır. Ama sadece bir an, hiç kimse, mutlak bir ruh yalnızlığının daimi seyrine aklını yitirmeden katlanamaz (Conrad’dan akt. Svendsen, 2015, s.47).

Hermann Hesse yalnızlık için:

"Yalnızlığı arzulamış, uzun yıllar içinde onu ele geçirmiştım. Soğuktu bu yalnızlık, orası öyle, ama sessizdi, yıldızların içinde dolanıp durduğu uzay gibi harikulade sessiz ve büyük." yorumunu yapmıştır (Hesse’den akt. Svendsen, 2015, s.37).

Birçok sanatçı, düşünür ve yazarın hayatlarının belli dönemlerinde yalnızlığa ihtiyaç duydukları görülmektedir. Yalnız oldukları “zaman” onlar için kıymetlidir. Yaratıcılıklarını yalnız alanlarında ve zamanlarında ortaya çıkartmaktadırlar. Bununla ilgili May Sarton:

“Yalnız ruhtan daha samimi bir yer yok ” demektedir (Sarton’dan akt. Svendsen, 2015, s.47).

Yalnızlık, herkesin hayatının bir döneminde karşılaşması mümkün olan bir duygudur. Bireyin kendi yalnızlığına bir başkasının girmesine müsaade etmesi sonucu yalnızlık o noktada yalnızlık olmaktan çıkmakta ve bir paylaşım hali almaktadır. İnsan kendi yalnızlığını başkalarıyla ne kadar paylaşırsa diğer insanlar da onların yalnızlığını ancak o ölçüde bilmektedir. Paylaşım yapıldıktan sonra yalnızlık hissi bir miktar azalabilmekte ancak zaman zaman insana yine de rahatsızlık hissi verebilmektedir. Bahsedilen bu yalnızlık kişinin tamamen kendisine ait olduğundan, kişinin bu yalnızlığın sorumluluğunu alması gerekmektedir.

Teknolojinin gelişmesiyle yalnızlık çeken insanların yanı sıra tek yaşayan insanlar da çoğalmıştır. Tek başınalık ve yalnızlık farklı özellikler barındırır. Yalnızlığın kökeninde yetersizlik, acı veya rahatsızlık duygusu içerirken, tek başınalık belirli bir duygu içermez. Tek başına insanlar kendi kendilerine yetme özelliği göstermekte ve sosyal medya üzerinden sosyalleşmektedirler. Sosyalleşme isteğinin teknoloji yoluyla tatmin olmaması, ruhsal sorunları beraberinde getirmektedir. İnternet gerçek hayatta birbirimizden soyutlanmamıza, böylece güven, sorumluluk ve görev duygusunun yitirilmesine neden olmuştur (Svendsen, 2015, s.171).

Amerikalı sanatçı Edward Hopper, çalışmalarında insanı, yalnızlığını ve birbirlerine yabancılaşmalarını dile getirmektedir. Amerika’da Sanayi Devrimi ile oluşan zenginliğin insanların hayatına nasıl yansıdığını ve insanları nasıl yalnızlaştırdığını da resimlerinde anlatmaktadır. Çoğu insan modern dünyanın rahatlığı ve zorluğu karşısında yalnızlaşmaktadır. Sanatçının resimlerinde kullandığı karakterler, mekânlar, insanların yalnızlıkları bir film karesini andırmaktadır. Gündelik olayların anlatıldığı resimler, izleyiciye çok tanıdık gelen görüntülerden oluşmaktadır. Sanatçının kendi üslubuyla yaptığı çalışmalar modern yaşamın getirdiği toplumda meydana gelen yabancılaşmalar ile yalnızlık duygusunu ve hüznü izleyiciye hissettirmektedir. Hopper’in resimleri Amerikan gündelik yaşamının sanata yansımalarından oluşmaktadır.

1.2. Aidiyet

Aidiyet; ait olma durumu, ilişkinlik olarak tanımlanabilmektedir (Tdk, Aidiyet). Aidiyet duygusu, bir gruba topluma ve çevreye karşı hissedilebilmektedir. Aidiyet duygusunun eksikliği, bireyin kendisini toplum içinde yalnız hissetmesine sebep olabilmektedir. Aidiyet

kavramı öncelikle kişinin benliği ile ilişkili olup kişinin varoluşundan itibaren toplum ile ilişkilendirilmektedir.

Birey kendisiyle yakın tutum ve davranış içinde olan insanlar arar ve emeline ulaştığı zaman kendisini onlara 'ait hissederek' yani aidiyetini o gruba, topluluğa karşı geliştirir. Çünkü "benlik, ait olduğu grubun tutumunu takınma yeteneğiyle ortaya çıkmakta ve grubun toplumsal alışkanlıklarını, topluluğun ortak tutumlarını özümsemektedir" (Mead'den akt. Swingewood, 1998, s.313).

"Aidiyet, insanın kendini emniyet ve güven içinde hissettiği bir gruba duygusal bağ kurmasıdır" (Güneş'ten akt Karakeçili, 2015, s.3). Kişiler arası ilişkiler için temel bir etken olan aidiyeti, sosyolojik olarak toplumu oluşturan bireylerin birbirlerine bağlı olduklarını algılamaları olarak tanımlamak mümkündür. Psikolojik doygunluğun oluşmasını sağlayan aidiyet duygusu, yabancılaşma etkisini de azaltmaktadır. İnsan, toplumda sahip olduğu aidiyete göre yerini almaktadır. Manzo ve Perkins'e göre, "Aidiyet kavramı sadece fiziksel unsurlara karşı oluşan bir olgu değildir. Aynı zamanda sosyal etkileşimlerin ortaya çıktığı sosyal ortamlara karşı da aidiyet oluşabilir" (Manzo ve Perkins'dan akt Karakeçili, 2015. s. 3).

Aidiyet duygusunun oluşması, bireye ve çevresindeki koşullara göre değişkenlik göstermektedir. Aidiyetin oluşmasında birçok etken söz konusu olmaktadır. Bu etkenler bireyin içinde bulunduğu sosyal, ekonomik, kültürel, çevresel koşullara, zamana ve mekâna bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bireyin benliğinde var olan bu duyguyla toplum içinde konumlanması, bireyle toplum arasındaki ortak bağı da güçlendirmektedir. Böylece toplumu oluşturan bireylerin sahip olduğu bu duygu, ortak bir hareketin oluşabileceğini göstermektedir. İnsanın doğasında olan bu aidiyet duygusu, varlığını sürdürdükçe insan toplumun bir parçası olmaya devam edecektir (Alptekin'den akt. Karakeçili, 2015. s. 4).

1.2.1. Flaneur ve Aidiyet

18. ve 19. yüzyıllarda ortaya çıkan Sanayi Devrimi, üretim ve ekonomik ilişkilere olan etkisi ile beraber toplumsal değişimlere de sebep olmuştur. Ortak yaşamın paylaşıldığı kentlerdeki değişim ve gelişmeler insanların düşüncelerini etkileyerek şehirli insan profilini oluşturmuştur. Fransız yazar Charles Baudelaire'nin 'Modern Hayatın Ressamı' kitabında rastladığımız kentli bir profil olan 'Flaneur' de bunlardan birisi olarak yer almaktadır.

Flaneur kendini bir yere, bir gruba ve bir topluluğa ait hissetmemekte, farklı yerlerde farklı kalabalıkların içine girerek hayatını sürdürmektedir.

Flaneur "Fransızca'da 'avare gezinen' anlamına gelmektedir. Aidiyet hissini kalabalık içinde ve farklı yerlerde bulan Flaneur, gezdiği yerlerde insanları gözlemlemektedir. Aylak ve boş gezen olarak da tanımlanmakta olan Flaneur, çevresini incelemekte ve gözlemleri sonucunda çeşitli düşünceler üretmektedir.

Yazar Ahmet Cemal tarafından yapılan Walter Benjamin'in 'Pasajlar' kitabı çevirisinde Fransızca 'avare gezinen' manasındaki kelime, Walter Benjamin'in eserinde de temel kavram niteliğindedir ve yaya olarak dolaşan aynı zamanda çevreyi sürekli izleyerek düşünceler yaratan kişi anlamında da kullanılmıştır (Benjamin, 2012, s. 92). Bu yönüyle Flaneur'ü avareden ayırt eden en temel özellik çevresini sürekli izlemesi ve gözlemlemesidir. Ancak bu gözlem, gereksiz bir bakınma olmamakta ve bu esnada Flaneur düşünce üretmektedir. Onu avareden ayıran özelliği de boş vakitlerini düşünerek değerlendirmesidir (Doğan'dan akt. Demirkıran, 2017, s.106).

Sanayi Devrimi ile beraber ortaya çıkan endüstri kapitalizmi kentleri meydana getirerek büyüüp gelişmesini sağlamış, değiştirdiği üretim ve ekonomik ilişkiler kamusal alanı ve gündelik pratiklerin farklılaşmasına sebep olmuştur. Sanayi Devrimi ile birlikte gelişmelerin ve değişimlerin yaşandığı kent hayatı insan davranışlarını etkileyen ortak bir alana olmuştur. Çağdaş kent anlayışının ortaya çıktığı bu dönem, dönemin sanatçılara, düşünürlerine ilham vermiştir. Bu sanatçılardan birisi de ünlü Fransız şair/yazar Charles Baudelaire'dir. Baudelaire'e göre Sanayi Devrimi döneminde eski ve yeni arasında kalmış fakat toplumu ve değişen çevreyi gözlemleyebilen ve bunları yorumlayarak düşünce üreten Flaneur gibi romantik karakterler kent yaşamının kahramanlarıdır. Charles Baudelaire gibi Alman düşünür Walter Benjamin'in baş karakterinden biri de kent yaşamını gözlemleyen Flaneur'dur.

Flaneur çağdaş kent profili olarak dönemin kent yapısında kaybolup gündelik hayata karışan bir karakter anlamına gelmektedir: En uzak köşelerine kadar şehri keşfetmekte ve çağdaş yaşamın tüm olaylarını gözlemlemekte, ayıklamakta ve hafızasının arşivine kaydetmektedir. Kalabalıklarda barınmakta, kalabalıklarda nefes almakta, kalabalıklarda mutlu olmaktadır. Değişik kıyafetlerle gezmektedir. Bu nedenle fark edilmemekte; o ise

herkesi gözlemleyebilmektedir. Aynı zamanda insan sarrafıdır. Çağdaş hayatın kahramanlarını o seçmekte, bedenini arayan gezgin ruh gibi, istediği zaman istediği kişi gibi düşünebilmekte ve davranabilmektedir. Bu süre sonrasında yeniden kendi davranış kalıplarına daha kalıcı olarak dönmektedir (Baudelaire'dan akt. Demirkıran, 2017, s.112).

Anlaşıldığı üzere Baudelaire'e göre Flaneur, kalabalıklardan faydalanarak çağdaş kentin her yerini dolaşan, kendi kimliğini koruyarak kent insanıyla bütünleşen bir kent kahramanı ve seyyahıdır. Zamanın Avrupa toplumları için gerçekliğin hayal olarak algılandığı yerde Flaneur'ün görevi bir sanat eserinin analiz edilmesi gibi kenti ve insanları tanımaya çalışmaktadır (Özmen'den akt. Demirkıran, 2017, s.117).

Aidiyet kavramı kuşkusuz pek çok unsurla varlığını hissettirir ancak bu duygu bireyde mekân olgusuyla somutlaşır. Kişi için mekân benliğin, kimliğin, kişiliğin ve aidiyetin vücut bulduğu yerdir. Milligan'a göre, "fiziksel alanlar, sosyal etkileşimler için ortam yaratırlar. Bu ortamlar fiziksel ve sosyal yapılandırmayı sağlarlar. Sosyal etkileşimler vasıtasıyla bireysel olarak anlam yüklenen fiziksel alanlara karşı geliştirilen duygusal bağlar mekânsal aidiyet kavramını ortaya çıkarır" (Milligan'dan akt. Karakeçili, 2015. s.4).

Bir bireyin topluma, çevreye veya bedenine karşı hissettiği benimseme duygusu olarak tanımlanması mümkün olan aidiyet, bireyin kendisini ve toplumdaki yerini konumlandırmasını sağlamaktadır.

Bu kapsamda Amerikalı varoluşçu psikolog Rollo May, Yaratma Cesareti adlı kitabında;

"Fakat eğer kendi özgün fikirlerinizi ifade etmezseniz, kendi varlığınızı dinlemezseniz, kendinize ihanet etmiş olacaksınız. Bütüne katkıda bulunmadığınız için ihanetiniz toplumumuza da karşı olacak. Bu cesaretin başlıca özneliği bizim kendi varlığımız içinde onsuz kendimizi bir boşluk olarak hissedeceğimiz merkezileşmişliği gerektirmesidir. İçteki "boşluk", dışla bir duygusuzluk* ilişkisidir; ve uzun vadede duygusuzluk korkaklık olarak birikir. Bu yüzden bağlanışımızı her zaman kendi varlığımızın merkezinde temellendirmek zorundayız, yoksa hiçbir bağlanma otantik düzeye varamaz."(May, 1975, s.41) der.

Bir toplumu oluşturan bireylerin birbirleri ve çevreleri ile olan ilişkileri topluma karşı hissettikleri aidiyet duygusunu belirlemektedir. İnsanın ihtiyaç duyduğu aidiyet duygusunun eksik olması durumunda birey öncelikle topluma, daha sonra da kendisine karşı yabancılaşabilmektedir. Christopher McCandless'in gerçek yolculuk hikayesinin anlatıldığı Into the Wild filmi, topluma karşı olan aidiyet hissinin eksikliğini ve bu durumun sonuçlarını konu almaktadır. Medeniyet ile yaşadığı topluma yabancılaşan ve topluma karşı aidiyet hissetmeyen Chris, üniversiteyi bitirip ailesinin isteğini yerine getirdikten

sonra sahip olduğu her Őeyle birlikte beğenmediği kent yaşantısını da ardında bırakarak Alaska'ya doğru yola çıkmaktadır. Filmde kent yaşantısının yoğunluğu, yerini vahşi doğaya bırakmaktadır.

Maddiyata verilen önem, modern yaşam, sevgisizlik, Chris'i mutsuz etmekte, kendisini yalnız hissetmesine ve yaşadığı bu dünyaya ait hissetmemesine neden olmaktadır. Bu sebeple de kendisini keşfetmeye yönelmiştir. Kendisini keşfederken doğayı da keşfedeceği bir yolculuğa çıkmaktadır. Tüm bilgi birikimini hayalini kurduğu sade bir hayat yaşamak için kullanmakta ve bu hayalini de hayatının sonuna kadar keyifle yaşamaktadır. Donuk bakan gözleri dahi huzurla doludur. Özgür yaşamayı planlı bir hayata tercih etmekte, Alaska'nın vahşi doğasında tek başına yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Alaska'ya olan iki senelik yolculuğu esnasında pek çok farklı karakterle arkadaş olmuştur. Yalnız bir gezgin olan Chris, mutluluğun ancak paylaşıldığında gerçek olduğunu sonunda anlamıştır. Yediği bir bitki, zehirlenmesine sebep olmuş ve Chris'in özgürlük arayışı yaşadığı otobüste ölüm ile sona ermiştir.

Aidiyet bir topluma ve çevreye hissedilebildiği gibi, bedene karşı da hissedilmesi gereken bir duygudur. Yönetmenliğini İngiliz film yönetmeni Tom Hooper'in yaptığı "Danish Girl" (Danimarkalı Kız), (Görsel 2) filmi doğduğu bedene ait hissetmeyen bir erkeğin transeksüel bir kadına dönüşümünü konu almaktadır. Ressam Einar Wegener mutlu bir evlilik yürütürken ressam olan eşi Gerda Wegener'in, kendisinden kadın kıyafetleri ile modellik yapmasını istemesi üzerine, ressam kendisini derin bir Şekilde keşfetmeye başlamaktadır. Ressam, bedenini ve arzularını sorgulamaya başlamıştır ancak düşlerini ve düşüncelerini insanlarla paylaştığında insanlar tarafından hoş görülmemiştir. Eşi ile Fransa'da bir süre yaşamış olan ressam, kadın olabilmek için geçirdiği birçok ameliyatın birinde oluşan bir komplikasyon sonucunda hayatını kaybetmiştir.

Filmde (Görsel 2) kendi bedenine ait hissetmeyen, kendini yalnız ve toplum içinde ötekileşmiş hissedilen bir bireyin, hayatını riske atarak kendi ölümüne sebep olmasına tanık olunmaktadır.

Görsel 2. Tom Hooper. Danimarkalı Kız / Danish Girl. 2015. <https://tek.link/LOvE>

İnsan, hayatını, duygularını, çevresini ve beklentilerini zaman zaman sorgulayabilen bir varlıktır. Kendi düşüncelerini başkaları ile paylaştığında, diğer insanların onu anlamama ihtimali veya onunla aynı fikirde olmamaları, tek başına kalmasına sebep olmaktadır. Bireyin kendisini bu şekilde sorgulaması; yalnız hissetmesine, kendisine ve çevresine yabancılaşmasına sebep olacak kadar derin olur ise, bu durum psikolojik olarak buna hazır hissetmeyen kişileri mutsuzluğa sürükleyebilmektedir. Birey kendisini farklı fikirlerdeki bireylerin oluşturduğu toplumda yalnız ve öteki hissederek, o topluma olan aidiyet duygusunu yitirmektedir.

Danish Girl (Danimarkalı Kız) (Görsel 2) filmi, kadın ruhu taşıdığına inanan ressam Einar Wegener'in yaşadıkları ile aidiyet duygusunun hayatımızdaki önemini gözler önüne sermektedir. Ressam, olduğu bedende yaşamaktansa, yaşamamayı göze almaktadır. Ait olmadığı bir bedende yaşamak, ressama acı vermektedir.

Bedenine yabancılaşma duygusunu yaşayan Wegener'in bu durumu, 1900'lü yılların Danimarkası'nda insanlar tarafından hoş görülmemiştir. Bunun üzerine ressam topluma olan aidiyetini yitirmiş, daha rahat yaşayabileceğini düşündüğü Paris'e yerleşmiştir.

Bir birey yaşadığı topluma yabancılaştığında kendisini, yaşadığı hayatı ve toplumu sorgulamaya başlamaktadır. Aidiyet duygusunu hissedemediğinde bu duyguyu keşfetme ihtiyacı duymaktadır.

Yabancılaşma ve aidiyet duygusunun eksikliği nedeniyle benim de yurtdışında yaşadığım dönemde farklı deneyimlerim olmuştur. Toplum içinde yabancı gördüğüm “ben”in, başka bir konumda nasıl olabileceği yaşadığım muhtelif olaylarla deneyimlenmiştir. Bu deneyimler yabancılaşma duygusunun yer ve toplumla olduğu kadar kişiliğim ile de ilişkili olduğunu görmemi sağlamıştır.

Aidiyet duygusu eksik olduğu veya hiç olmadığı zaman “yabancılaşma” durumu meydana gelmektedir.

“İnsanın kendi kendisini bulması, kendini tanıması yabancılaşmanın etkisi ile gerçekleşir. Bu olgunun hayat bulması da öncelikli aşama olarak; “kendi kendine ait olma” halidir. Somut olarak dışı vurulamayan bu “akıl” kendini gerçekleştirme aşamasında somutlaşır. Bu aşamada süregelen durum kendi kendine ait olamama durumudur. İnsan kendi özünden uzaklaşır ve kendine yabancılaşır.”(Sevim, 2014, s.13).

1.3 Yabancılaşma

Yabancı kavramı, bulunduğu çevreye ait olmayan ve insanlar tarafından tanınmayan bireyi anlatmaktadır. Yabancılaşma kavramı ise insanın çevresinden ve benliğinden uzaklaşma duygusunu tanımlayan bir kavramdır. Yabancılaşma duygusu aidiyetin olmadığı durumlarda ortaya çıkmaktadır ve yalnızlık, birey için kaçınılmaz bir durum olmaktadır.

Yabancılaşma ‘özgün anlamı içinde, bir şeyi ya da kimseyi başka bir şeyden ya da kimseden uzaklaştıran, başka bir şeye ya da kimseye yabancı hale getiren eylem ya da gelişme olarak tanımlanmaktadır (Cevizci, 2000, s. 1099). Düşünürlerin konularından biri olan yabancılaşma kavramının temeli latinceye dayanmaktadır. “Alienatio”, yabancılaşmanın latince adıdır. Bu isim, bir şeyi başkasının kılmak, almak, çıkarmak anlamına gelen alienare fiilinden türemiş olup anlamını da aynı kelimedenden almaktadır. Alienare ise başkasına ait olmak ve başkası ile ilgili olmak anlamındaki “alienus” kelimesinden türemiştir. Alienus ise “başka” ve “başkası” anlamlarına gelen alius kelimesinden türemiştir (Ertoyl’dan akt. Çiçek, 2012, s.1). Latince “alienatio” kavramı bir çok anlamda kullanılmaktadır. Toplum bilim alanında ayrılmak, diğer insanlardan ve yurdundan ayrı düşmek, kopmak anlamında, sağlık psikolojisi alanında çılgınlık, şaşkınlık, bir tür bunama ya da psişik bozukluk, ruh hastalığı olarak kullanılmaktadır (Teber’den akt. Çiçek, 2012, s.1).

Yabancılaşma kavramı, düşünürlerin ilgilerini çeken ve felsefe, psikoloji, sosyoloji ve ekonomi alanlarında tanımladıkları çok yönlü bir kavramdır. Çağımızda toplum, kültür, dil, din gibi alanlarda yabancılaşmadan bahsedilmektedir. Bu kavram, çoğu kez insanın kurtulmak istediği olumsuz bir durumu ifade etmektedir. Toplumsal örgütlenme biçimleriyle etki alanı genişlemekte ve bu etki bireyin yaşantısına yansımaktadır. Yabancılaşma, geçmişte incelenen bir problem olduğu gibi modern çağın da en önemli problemlerinden birisidir.

Yabancılaşma, kimi insanlarda yalnızlık durumunda oluşan sorunlardan birisidir. Toplum içindeki kimliğini sorgulayan birey, önce topluma daha sonra da kendisine yabancılaşabilmektedir. Yabancı kavramı ve yalnızlık kavramı, duygu ve durumları açısından birbirleri ile bağlantılı kavramlardır. Bireyler, kendilerini buldukları çevreye ait hissetmediklerinde yani o çevreye yabancı hissettiklerinde yalnızlaşmakta ve kendilerini “öteki” gibi hissetmeye başlamaktadırlar.

Bazı bireylerin topluma yabancılaşmalarının sebebi, hayatı anlamlandıramamalarıdır. Hayatı anlamlandıramayan birey, depresyona girerek yalnızlaşabilmekte, yaşamaktan zevk almamaya başlamakta ve ölmek için yaşadığına kendisini inandırabilmektedir. Yaşam, birey için sadece tamamlaması gereken bir görev gibidir. Hayatı anlamlandırmaya çalışan birey karşılaşacağı ruhsal sorunlara çözüm bulamazsa bunalıma girebilmektedir. Yabancılaşma probleminin günümüz insanındaki etkisinin en yoğun biçimde anlatımını Franz Kafka'nın eserlerinde bulmak mümkündür.

Yabancılaşma problemine ilişkin en temel görüşler felsefi düşünceler ile ilişkilidir. Problemin farklı görünüşlerinin temelinde dini ve felsefi düşünceler bulunmaktadır. Plotinos, Jean Jacques Rousseau, Hegel, Ludwig Feuerbach, Karl Marx ve Friedrich Nietzsche yabancılaşma konusu ile ilgili incelemeler yapmış düşünür ve yazarlardır. Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831) yabancılaşma konusunu modern çağda önemli bir problem olarak inceleyen ilk düşünürdür. G.W.F. Hegel 1808'de yayınlanan 'Tin Fenomenolojisi' adlı eserinde 'yabancılaşma' düşüncesini sisteminin merkez problemlerinden biri olarak ele almıştır. G.W.F. Hegel'e göre insanlık tarihi aynı zamanda insanoğlunun yabancılaşmasının tarihidir (Tolan'dan Çiçek, 2012, s.14). G.W.F. Hegel için gerçekliğe giden yol ise diyalektik bir süreçten oluşmaktadır. Diyalektik, Hegel felsefesinin güçlü bir unsurudur ve Hegel'in felsefe sisteminde merkezde yer almaktadır. Hegelci diyalektik, felsefi bir araştırma yöntemi değil, varlığın yapısının, bu yapıya uygun

betimlenmesi ve varlığın ortaya koymasının bir betimlemesidir. Varlık, bu süreçte düşüncenin somutlaşması olarak karşımıza çıkmaktadır. G.W.F. Hegel'e göre diyalektik, doğada ve tarihte kendisini gösteren varlığın, ruhun, zihnin değişmesini ve gelişmesini anlatan temel bir yasadır. Diyalektik süreç içerisinde din, mantıklı ve öz bilince sahip hale gelmektedir (Çiçek, 2012, s. 14-15).

Diyalektik sürecin en önemli problemi yabancılaşmadır. Yabancılaşma gerçeğinin en temel gücü olan diyalektiğin ve diyalektik varoluş sürecinin bir sonucu olarak meydana gelmektedir. Bu sürecin hedefi ruhun kendisini tanıması ve yabancılaşmadan kurtulmasıdır. Diyalektik var oluşun hedefi ise din, sanat ve felsefeden tanrının kendisini bularak yeniden özgür olduğu, yabancılaşmanın sonlandığı, kendisi ile yeniden bir bütün olduğu salt ruh durumudur. G.W.F. Hegel'in sisteminde yabancılaşma, bireyin ekonomik, politik ve kültürel nesnelleşme sürecinde ussal katılımının olmamasını ifade etmekte ve yabancılaşmanın sona ermesi de bireyin doğası aracılığıyla subjektif özelliklerini yeniden elde etmesine bağlı kılmaktadır. İnsan kendisini kültürde ve devlette nesnelleştirerek, aynı zamanda kendisini yabancılaştırmakta, kendisinden başka birisi olmakta ve nesnelleşme durumunu da aşılması gereken yapısal bir bozulmayı keşfetmeye sevk etmektedir. Bu durum varoluştan ayrılamaz bir gerçektir ve buna önem vermek ve bunu insanın kişisel farkındalığının merkezinde tutmak da Hegel'in bir yeteneğidir (Çiçek, 2012, s.15).

Hegel'de yabancılaşma, "kendinin bilincinde olan hürriyetin" kendi kendine gerçeklik kazandırma yolundaki hareketinde ortaya çıkan bir kavram ve bir durum olarak görülmektedir (Kızıltan'dan akt. Çiçek, 2012, s.14). Hegel'de olduğu gibi Marx'ta da yabancılaşma kavramı, insan varlığının ve özünün ayrımı, insanın somut varlığının özüne yabancılaşmış olduğu düşüncesi üzerine inşa edilmiştir (Tolan'dan akt. Taş, 2007, s. 26).

Yabancılaşma problemi Karl Marx öncülüğünde farklı alanlarda incelenmeye başlanmış olup Karl Marx sonrasında da "yabancılaşma" problemi ekonomik, sosyolojik ve psikolojik araştırmalara konu olmuştur. Friedrich Nietzsche'nin görüşleri ise yabancılaşma problemine insanlığın sorunu olarak bakılmasına sebep olmuştur. Yabancılaşma probleminin felsefe alanında incelenmesinde varoluşçu felsefenin katkısı oldukça fazladır.

Franz Kafka yabancılaşma kavramına eserlerinde yer vermiş en önemli yazarlardan birisidir. Kafka eserlerinde yalnızlaşma ve toplumdaki soyutlanma olağan boyutlarıyla kendini belli etmektedir. Franz Kafka'nın eserlerinde yer verdiği yabancılaşma problemi, kendi yaşamından izler taşımakta; babası ile olan ilişkisi ve toplumsal ilişkileri onda

yabancılık hissi yaratmakta ve hissettiği “yabancılaşma” duygusu eserlerinde modern insanın yabancılaşmasını en iyi şekilde yansıtmaktadır.

Kafka eserleri genel olarak modern insanın içinde bulunduğu halin algılanmasında yol gösterici eserlerdir. Yabancılaşma konusu ile ilgili sistemli bir çalışması bulunmamasına rağmen eserlerinin konuları ve içerdiği karakterler, çağdaş insanın yabancılaşma evrelerini etkileyici bir şekilde yansıtmaktadır.

Franz Kafka kendi problemlerini anlattığı eserleriyle, 20. yüzyıl insanının içinde bulunduğu durumu en iyi tasvir eden yazarlardan biri olmayı başarmıştır. Franz Kafka'nın eserleri, modern insanın korku ve kaygılarını, yalnızlığını ve kendisine olan yabancılaşmışlığını dile getirmektedir. Bu yönüyle de modern insanın içinde bulunduğu durumu anlamamıza yardımcı olmaktadır (Çiçek, 2012, s.3).

Franz Kafka'nın eserlerinde yaratmış olduğu sıra dışı varlıkların, insan gibi yaşadıkları bir dünya söz konusudur. Yaratmış olduğu varlıklar yabancılaşmayı ifade etmektedir. Yabancılaşma durumu da bu varlıklar ile özdeşleştirilerek anlatılmaktadır.

Kafka'nın yabancılaşma problemini konu edindiği önemli eserlerinden birisi de “Dönüşüm” isimli kitabıdır. Kitabın kahramanı Gregor Samsa bir sabah böceğe dönüşmüş olarak uyanmaktadır. Gregor, insanda korku uyandıran bu görüntü karşısında soğukkanlılığını korumuş, durumuna rağmen kendisinin diğer insanlardan farklı olmadığını düşünmüş ve olanları kabullenmiştir. “Dönüşüm”, dış görünüşünün değişmesinin ardından henüz zihnini kaybetmeyen Gregor Samsa'nın ailesine kendisini tanıtmaya çalışmasının nasıl sonlandığını hikaye alan bir eserdir. Eser, yabancılaşmanın bireysel ve toplumsal yönlerini göstermektedir. Eserde kendisine yabancılaşmak psikolojik ve sosyal yönleriyle işlenmektedir. Ayrıca, toplumsal açıdan değerlendirildiğinde de güçlü bir toplum eleştirisi içermektedir. Maddi gücün ön planda olduğu toplumun ve bu durumdan etkilenen ailesinin gereklilik ve isteklerini de eleştirmektedir. Gregor'un fiziksel gelişimi toplumdan ayrı tutulma isteğini, yabancılaşmasını simgelemekte ve modern toplumun kusurlarından kaçma arzusunu göstermektedir.

Yabancılaşmanın modern dünyadaki görünüşleri ve yaşandığı durumlar, Kafka'nın eserlerinde baştan sona kendisini hissettirmektedir. Franz Kafka eserlerinde “yabancılaşma” kavramını, insanın kendisine yabancılaşması çerçevesinde sorunsallaştırmıştır. Eserlerinde yer alan kendisine yabancılaşma sorunu, psikolojik ve

toplumsal boyutta kendisini hissettirmektedir. Sembolik bir hikaye yaratarak insanların sorunlarını ve mutsuzluğunu yansıtmıştır. İnsanın kendisine yabancılaşmasının psikolojik ve sosyolojik olarak insanı olumsuz yönde etkileyen bir duygu ve durum olduğunu görmek mümkündür. “Kendine yabancılaşma” insanı mutsuz edebilen ve hayattan zevk almamasına sebep olabilecek güçlü bir etkiye sahiptir. Bu etki, kişiyi etkisi altına alarak kişiler arası iletişim yoluyla da topluma yansıyabilmektedir.

İnsanların yabancılaşma ve varoluş biçimleri Kafka eserlerinde sistemli ve etkileyici bir şekilde ifade edilmiştir. Aşağılanma durumu; yabancılık, yalnızlık, dışlanmışlık ve çaresizlik olarak muhtelif eserlerde esas duygu biçimleri olarak sunulmuştur. Bireyin sistemle olan ilişkisi ve sistemin hakimiyetinde olan kurumların bireyle olan ilişkisi sonucunda ortaya çıkan “güce karşı güçsüzlük” eserlerinde kullanılan ana temadır. Toplum kurallarının bozulması ve bireyin üzerindeki baskısı eserlerinde yer alan önemli konulardandır.

Kafka'nın eserlerinde yalnızlık, yabancılaşma ve toplumdaki soyutlanma tüm gerçekliği ile yansıtılmıştır. Hayali olanın normal bir hayatta yer aldığı, olağan görünenin gerçek yüzünün keşfedildiği eserlerde okur, tahmin, varsayım ve merak içerisinde hikayeye dahil olmaktadır.

Franz Kafka'nın yaşadığı ve yaratmış olduğu dünya iç içedir ve bu dünya, yabancılaşmanın dünyasıdır. Franz Kafka'nın eserlerinde yer alan yabancılaşma probleminde sisteme olan eleştirilerinin yanında ailesinin ve yaşadığı şehrin de etkisi bulunmaktadır. Yahudi bir aile, Alman dili ve Çek toplumu arasında kalan Franz Kafka, kendini bir yabancı olarak görmüş, Prag'ı da yabancılaşmanın kenti olarak kabullenmiştir.

Prag- Çekya doğumlu “Franz Kafka”nın ailesiyle olan ilişkisi, Yahudi asıllı oluşu, içinde yaşadığı toplum ve siyasal ortam, çevresine yabancılaşmasını kolaylaştırdı. Kafka, yapıtlarında çağımız insanının korkularını, yalnızlığını, kendi kendine yabancılaşmasını ve çevresiyle iletişimsizliğini dile getirdi (Cemal, 1986, s.1).

Franz Kafka'nın yazılarının modern insana ve yaşantısına karşı bir eleştiri olarak okunması mümkündür. Eserlerinde yaşadığı dönemdeki sosyal hayatın yabancılaşmaya etkisi oldukça hissedilmektedir. Söz konusu yaşantının etkisinin yanında mevcut ekonomik sistemin sebep olduğu olumsuz durumlar da farklı yabancılaşma türleri olarak eserlerinde yer almaktadır.

20. yüzyıldaki savaş ve olaylardan olumsuz etkilenen ve kentlerde yaşamaya başlayan insanların, kendilerine ve diğer insanlara yabancılaşması varoluşçu felsefenin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Varoluşçu felsefenin sıklıkla ele aldığı konulardan birisi olan yabancılaşma da bu dönemde çalışılan konulardan birisi olmuştur.

1.4. Varoluşçu Felsefe

Varoluşçuluk, 20. yüzyılda insanın duysal taleplerinin karşılanmadığı, bunun sonucunda kendi kendini ve dünyayı sorguladığı dönemde ortaya çıkmıştır. Martin Heidegger, Jean Paul Sartre, Karl Jaspers ve Gabriel Marcel gibi önemli temsilcilere sahip olan varoluşçu felsefe, varlık felsefesini temel almaktadır. 20. yüzyıl, insanın yaşamdaki varoluş amacını, değerleri ve amaçlarını sorguladığı bir dönemdir. Bu dönemde savaş ve savaş sırasında meydana gelen yaşantılar insanlar için sarsıcı nitelikte olmuştur ve bu durum da insanları geri plana itmiş ve bunalıma girmelerine neden olmuştur. Bu dönemde meydana gelen savaşlar ve soykırımlar, insanları ve değerlerini sarsmıştır. Sanayileşme ve bilimin gelişmesi ile kent yaşamı başlamış olup bu durum insanların kendilerine ve diğer insanlara karşı yabancılaşmalarına neden olmuştur. İçinde buldukları bu durum da beraberinde varoluşçu felsefe konuları olan kaygı, korku gibi durumları meydana getirmiştir. İnsanlar her şeye yabancılaşmış ve mutsuzlaşmışlardır. İnsanın varoluşu ve dünyadaki amacı sorgulanmaya başlanmış, geleneksel felsefeye karşı çıkmıştır. Varoluşçuluk tamamen insan odaklı bir akım olup varoluşçu felsefe ise temel problem olarak 20. yüzyıl insanının içine düştüğü bunalımı ve kaygıyı konu alan, dünyada insan olarak var olmanın tanımını yapmaya çalışan düşünürleri barındıran bir felsefe ekolüdür (Çiçek, 2012, s.21).

Varoluşçuluk, artan yığınlaşma ve kitleleşme sonucu, bireyin kendi kendine yer edinebilme çabasından doğmuştur. Tüketime yönelen kültür ve makineleşmenin, insanın bireysel özgürlüğünü ortadan kaldırması, topluluk içindeki insanların birbirlerine ve dünyaya yabancılaşmasına neden olmuştur.

Kendine yabancılaşma varoluşçu felsefenin incelediği önemli bir konudur. Varoluşçu düşünürler, 20. yüzyılda yaşanan savaşlar ve kötü olaylardan etkilenen insanlarla ilgilenmiş olup insanların bunalımını, iletişim problemlerini ve yalnızlıklarını incelemişlerdir. Varoluşçuluk insanın düştüğü bu olumsuz duruma karşı bir tepki felsefesi

olup insanın varoluşunu anlama çabasının bir sonucu olarak meydana gelmiştir (Çiçek, 2012, s. 21).

Varoluşçuluk beraberinde kaygı, acı, bunalım, ölüm gibi durumları felsefi boyuta taşımıştır. Akımın konusu, insana ait problemlerin sebep olduğu yabancılaşmadır. Acı, kaygı ve bunalım gibi problemlerin neden olduğu yabancılaşma kavramları akımı önemli bir ölçüde etkilemiştir. İnsanın kendisine yabancılaşması, önce kendi varlık yapısının birliğinin bozguna uğraması, uyumsuzluğu, onun öz benliğinden uzaklaşması anlamına gelmektedir. Varoluşçuluk insanın ne olduğu ve varlığının bilincine varmasını amaç edinmiştir (Çiçek, 2012, s. 22).

20. yüzyılda felsefenin etkisi ile farklı disiplinler yabancılaşma konusunda incelemeler yapmışlardır. Sanatın çeşitli disiplinlerinde modern bireyin hayattan soyutlanmışlığı yansıtılmıştır. Martin Heidegger, çağımızı “artık düşünülmeyen” çağ olarak değerlendirmektedir. Artık düşünülmeyen bu çağda insan yurtsuzluk durumundadır. Yurtsuzluk, insanın kendinden uzağa düşmüş olmasıdır ve yurtsuzluk varlığın anlamının unutulmuş olmasının sonucudur. İnsan, varlık ile olan bağının kopması sonucunda yurtsuz kalmıştır. Varlık ile bağını koparmış bu insan, içine düştüğü durumdan varlığın anlamının anlaşılması ve insanın kendi varlığının sorumluluğuna varması ile kurtulmaktadır (İyi'den akt. Çiçek, 2012,s.22).

Sartre, hiçbir yol işaretinin bulunmadığı bu dünyaya fırlatılan insana hangi yöne gideceğinin, hangi değerleri seçmesi gerektiğinin söylenemeyeceğini belirtmiştir. Sartre'a göre insanın kendi kişiliğini seçmesi gerekiyor; yaşam yolculuğunda işine bütünüyle sarılma bilinci dışında ona yol gösterecek bir şey yoktur (Pappenheim'den akt. Çiçek, 2012,s.22).

Varoluşçular insanı temel almakta ve insanın içinde bulunduğu durumu değerlendirerek varoluşunu anlamlandırabilmesini ve özgürlüğünü gerçekleştirebilmesini amaçlamaktadırlar. İnsanın özünü oluşturması esnasında deneyimlediği yabancılaşma durumları, bireyin ancak kendi kendine bu durumun bilincine varmasıyla çözülebileceğinden, varoluşçuluk akımında da insanın doğduktan sonra özünü kendisinin oluşturması gerekmektedir.

Varoluşçuluk düşüncesini benimseyen sanatçılar, toplumsal yaşam, topluma yabancılaşma, ölüm, özgürlük ve varoluş gibi konuları ele almaktadırlar. Varoluşçuların dünyası, maddi varlıklardan edindikleri bilgilerin dünyasından oluşmaktadır. Modern

dünyanın gerçekleri karşısında umudunu ve inancını yitirmiş olan sanatçı, kurtuluşunu da kendi yalnızlığında aramaktadır.

Varoluşçu sanatçılar, gerçeklere tepki göstererek yaşanan dünyaya yabancılaşmış, mutluluğu kendi özgürlüklerinde aramışlardır. Kendi varoluşlarının gereklerini yerine getirmeye çalışırken; Kübizmin biçimsel yaklaşımı, Sürrealizmin hayal dünyası ve primitif sanat örnekleri, çözmeye çalıştıkları sanatsal problemleri oluşturmuştur. Materyalci bir toplum sistemine karşı kendileri olmaya çalışan ve yeni bir sanatın doğması gerektiğinde hem fikir olan bu sanatçılar, sınırları olan, bir üsluba bağlı olmayan algılarını ve duygularını ortaya koymuşlardır. Dış dünya ve toplumsal temalarla ilgilenmek, yaşadıkları ortamı kabullenmek ya da eleştirmek yerine kendi iç dünyalarına yönelik çalışmalar yapmışlardır. Duygularını ifade ederken sanat malzemelerini daha önce kullanılmamış yöntemlerle kullanmışlardır. Bu sanatçılar arasında Jackson Pollock gibi boyayı tuvale gelişigüzel süren, damlatan, Yves Klein gibi insan vücudu ile kumaş üzerine baskı yapan, William Green gibi bisikleti uygulama alanını boyamak için kullanan, Hollis MacDonald gibi boya dolu torbalara ateş ederek patlatanlar da bulunmaktadır. Jackson Pollock ve Willem De Kooning, boyayı serbest kullandıkları resimleri, Barnett Newman, Adolph Reinhardt ve Mark Rothko renkli alan çalışmalarını ortaya koymuşlardır. Bu sanatçılar, duygularını ifade etme yolunu boyayı o güne kadar hiç kullanılmamış yöntemler kullanarak ifade etmişler ve böylece de fark yaratmışlardır. Varoluşçu sanatçılar için resmin son halinden çok meydana getiriliş süresi ve bu süre içinde resim biçimlerinin özgürce oluşumu daha önemli bir yere sahiptir.

Pollock, Kooning, Franz Kline çalışmalarında 20. yüzyıl ortalarında Amerika'daki bunalımı yansıtmışlardır. Kline'nin resimlerindeki güçlü fırça darbeleri üst üste gelerek kabarık bir görüntü oluşturmaktadır. Yaşama gösterdiği tepkiyi sanatına yansıtan Kooning dönemin en popüler sanatçısıdır. Kooning'in resimleri renkli ve etkili olmasına rağmen resimlerinde bir kararsızlık da bulunmaktadır. Bu sanatçılar resim teknikleriyle yaşamın önceden tahmin edilemez olduğunu savunmuşlardır. Barnett Newman, gizemi amaç edinip resimsel dili, geniş ve düzensiz bir renk alanı ve bu alanı bölen bir renk sütunu olarak iki öğeye ayırmıştır. Mark Rothko, birbiri üzerine gelen farklı dikdörtgenlerin oluşturduğu bir resim üslubu geliştirmiştir. Eserlerinde insanın yaşantısı, toplum içerisindeki konumu, kurduğu bireysel ilişkileri anlatmaya çalışmıştır. Varoluşçuluk, toplum içinde yok olan bireyi tekrar ortaya çıkartarak onun duygularını ortaya koymuştur.

Savaşın yaşama olumsuz yansımaları, sanayinin gelişmesi, kent yaşamının getirdiği yalnızlık ve yabancılaşma bu dönem sanatçılarının üzerinde baskı oluşturmuştur. Yaşadığı bunalımın içinde sanatçı, kendi ruhunu tanımak ve çözümlenmek istemiştir. Bu nedenlerden dolayı kendi iç dünyası ile baş başa kalmış, insanlardan ve toplumdaki uzak bir şekilde, bağımsız bir şekilde sanatını üretmiştir.

Varoluşçu felsefe için önemli isimlerden olan Fransız yazar ve filozof Albert Camus (1913-1960) yaşamı boyunca hayatı sorguladığı esnada hayatın zorluklarını bilmiş ancak ondan vazgeçmemiş, en çok da bu yönüyle varoluşçulardan ayrılmıştır. Camus, ele aldığı konuları edebi metinler ile dile getirmiştir. Yazılarında Franz Kafka'nın edebi tarzından etkilenmiştir. Albert Camus'un edebiyata girişi 1942 yılında yayımlanan Yabancı adlı romanı ve Sisifos Söyleni başlıklı felsefi denemesi ile olmuştur. Birbirini tamamlayan bu iki eserde, varoluşçuluk düşüncesi yer alan "saçma" felsefesini geliştirmiştir. "Yabancı" romanı Albert Camus'un en çok ses getiren yapıtıdır. Romanda topluma karşı yabancılaşmış bir karakter yer almaktadır. Eser Kafka'nın da eserlerinde olduğu gibi bir olay ile başlamaktadır. Romanda topluma karşı yabancılaşmış bir karakter yer almaktadır. Bir Arabı öldüren bir yabancıнын gerçek duygularını dile getirerek toplumun istediği kişi kalıbına girmeyi reddederek dışlanması aracılığıyla yirminci yüzyıl insanının yabancılaşma problemi anlatılmaktadır. Annesinin ölümüne de tepki veremeyen birey, annesinin ölümünü yapmak istediklerinin önüne çıkan bir engel olarak görmektedir. Bu durum modern dönemde yaşayan bireyin içinde bulunduğu anlamsızlık ve yabancılaşmışlığı anlatmaktadır. Roman, bulunamayan anlamın arandığını, bilincin toplumdaki soyutlanışını, topluma zıt duran karakterin çevre ve toplumla olan sıkıntılarını anlatmaktadır. Genç kahraman Meursault'un hayatla mesafesini, kendisine ve topluma yabancılaşmasını, olay ve durumlara karşı olan nesnel bakış açısını yansıtmaktadır.

1.5. Melankoli

Birbirleri ile bağlantılı olduğu düşünülen yalnızlık ve melankoli kavramlarının ilişkisi, melankolik bireylerin çoğunlukla yalnızlığı tercih etmeleri ile ilişkilendirilerek açıklanmaktadır. Melankoli, çok eski dönemlerden beri insanlarda merak uyandırmayı başarmış zihinsel bir bozukluktur. Eski dönemlerden günümüze kadar gelmiş olan melankolinin tanımı da zaman içinde değişmiş ve gelişmiştir.

Melankoli, hüznün duyguları, ilgi ve inisiyatif kaybı, haz alamama, öz-saygının azalması, öz suçlamalara ve pişmanlıklara gömülme olma gibi belirtilerle kendini gösteren patolojik bir depresyon durumudur. Melankolik özellikler; ağır depresif vakalarda görülen ve belirgin bir haz kaybı, psikomotor yavaşlık veya ajitasyon, kilo kaybı, uykusuzluk gibi belirtileri içeren semptomlardır (Budak, 2009, s.482).

Depresyon; bir ümitsizlik, karamsarlık, yetersizlik, kendine güvensizlik, çaresizlik, değersizlik duygusu, önemsiz nedenlerden ötürü suçluluk duyma veya kendini suçlama, sosyal yaşamdan çekilme, iştahsızlık veya aşırı yeme, uykusuzluk veya aşırı uyku, psikomotor heyecan veya yavaşlık, yoğunlaşma yetersizliği, unutkanlık, kararsızlık, neşesizlik, halsizlik, baş ağrısı gibi fiziksel şikayetler, normalde hoşlandığı etkinliklere veya genelde yaşama karşı ilgisizlik, zevk alamama, aşırı durumlarda ölüm ve intihar düşünceleri vb. ile tanımlanan ve belirlenebilir bir olaya bağlı olarak ortaya çıkan ruhsal çökkünlüktür (Budak, 2009, s.196).

Eski dönemlerde tıbbın, kan, balgam, sevda ve kara safra olarak gruplandığı dört temel unsurun dengesinin bozulması sonucu meydana gelen bir rahatsızlık olan “melankoli” üzerine ilk ayrıntılı araştırmaları Hipokrat (M.Ö. 460–375) yapmıştır. Günümüzde ağır ruhsal çökkünlük olarak tanımladığımız bozukluğa, Hipokrat seneler önce melankoli adını vermiş ve bunu kara safraya bağlamıştır (Öztürk’ten akt. Kılınç, 2006, s.6). Safra kesesinin salgıladığı safra suyunun koyulaşması ve zehir niteliğine dönüşmesi sonucunda ortaya çıkan bir hastalık olan melankoliyi, Hipokrat, “İçeride, göğsün içine gömülü, içkin (Immanez) bedensel bir sağlık bozukluğu-hastalık durumu” (Kudlien’den akt. Kılınç, 2006, s.6) olarak betimlemiştir.

“Melankoli”yi kişinin belirli bir neden olmadan az hareketli ve heyecansız bir yaşam sürdürmesi ve depresyonda olma durumu olarak tanımlamak mümkündür. Freud’a göre melankoli “dış dünyaya karşı bir ilgisizlik, ıstırap verici bir depresyon, dünyaya sevgisiz bir bakış, hiçbir şeyin üstesinden gelemeyiş ve özgüven konusunda kendini suçlayıp aşağılamak şeklinde ortaya çıkan hezeyan şeklinde bir ceza beklentisine kadar varabilen bir zayıflama şeklinde tanımlanmaktadır (Freud’dan akt. Şipal, 1994, s.15).

“Üzüntü ve Melankoli” adlı makalesinde Freud, melankoli ve sağlıklı yas süreci arasındaki farkları vurgulamıştır: “Üzüntüde rastlamayıp melankolide karşılaştığımız bir diğer özellik de, ben duygusunda alabildiğine güçsüzleşme, olağanüstü boyutlara varan yoksullaşmadır. Üzüntüde dış dünya yoksullaşır ve kof bir niteliğe bürünürken, melankolide aynı durum ben’in kendisinde gerçekleşir” (Freud’dan akt. Şipal, 1994, s.17).

Melankoli, birçok sebeple ortaya çıkabilen, kişide depresif ruh hali ile başlayan, kişinin mutsuz olduğu ve bu durumdan memnun olabildiği bir duygu durumu olarak görülmektedir. Bazı durumlarda kişi bu problemin farkında olmamakta ve bu duruma çözüm aramamaktadır. Bazı durumlarda ise dış dünyadan soyutlanmış, kendi dünyasında yaşadığı üzüntülü ve bıkkın halinden memnun bir şekilde yaşamaktadır.

Melankolik şahsın kendine yönelttiği bazı suçlamalarda da yine kendisine hak verdiğini ve gerçeği melankolik olmayan kişilerden daha doğru bir şekilde kavradığını görebiliriz. Yoğun şekilde özeleştiriyeye yönelip kendisini bencil, içtenlikten mahrum bir insan gibi gösteriyor ve bu insanın her zaman varlığındaki kusurları gizleme eğiliminde olduğunu söylüyorsa, bu şahsın kendini tanıma yolunda epey ilerlediğini ispatlamaktadır. Sonuç olarak, insanın kendisini tanıma gayretine yönelmesi için öncelikle hasta olmak gerekmediği hususunu kabullenmek gerekir. (Freud'dan akt. Şipal, 1994, s.18). Freud, 1917'de yazdığı makalesinde melankolinin çözümü zor ve tartışmalı bir durum olduğundan, klinik psikiyatride melankoli tanımının bir kesinliği anlatmadığından, melankolinin klinikte kendisini değişik görünümlemlerle açığa vurduğundan bahsetmektedir.

“Ruhbilimsel olarak bakıldığında melankoli, tüm belirsizliklere rağmen bir hastalık, sanatsal ve felsefi açıdan ise estetik duygular ve varoluşsal başkaldırı ve sorgulamadır. Ruhbilim; insanın iç dünyası, beklentileri, ilgileri, ihtiyaçları, bilinçaltı bilinç dışı yaşantıları olan, kendine özgü yapısı olan bir varlık olduğunu bildiği halde ona bir nesne olarak bakmayı sürdürmektedir. Oysa ruhbilimin ele aldığı nesne olarak insan birbirlerine benzememektedir. Bu sorunlar beraberinde ruhbilim uzmanlarının kendini sorguladığı bir dönemi getirmektedir: “Psikoloji disiplininin içinden bir grup düşünür, psikolojinin ve psikoterapinin etkin tarafının, bilimsel doktrinlerden ayırt edilemeyeceğini gözlemlemiştir. Bu doktrinler kendilerini aşan varoluş sorunlarıyla yüz yüze kaldıklarında, kendilerini ideolojilere dönüştürüyorlardı. Bu kişiler 20. Yüzyılda çözümü iki önemli kaynak olan Felsefe ve Sanatta buldular.”(May, 1987, s.11)

Melankoli, dışa vurulan belirtileri ne şekilde olursa olsun, insanın varoluşunu ve diğer insanlarla olan ilişkilerini irdeleyen antropolojik bir yaklaşımdır. İnsanın, dünyada varoluşunun özel bir durumu ve özgün bir psişik yaşantısıdır (Teber, 1997, s.254). Bu

anlamda melankoli, tıpkı sanat gibi kendini tanıma, dönüştürme ve üretme adına yapılan bir yolculuktur.

Felsefe, melankoliyi biyolojik, toplumsal ve kültürel kökenli bir yapılanma olarak görmekte ve bir kavram olarak ele almaktadır. Zira bir sorunu tüm boyutlarıyla irdelemek ve o sorundaki temel nedenlere inmek, felsefi bir bakış ile gerçekleşmektedir.

Melankolik yaratılış ve melankolik hastalık birbirinden farklıdır. Doğal halleriyle melankolik yaratılıшта olan bireyler hasta değildir. Bu kişiler, kendisine has bir ahlak (ethos) ve güçlü bir şekilde heyecanlanabilme (pathos) kabiliyetindedir. Bunlar sıradan insanlardan farklıdır. Bahsi geçen farklılık olumlu yöndedir. Melankolik mizaçlarda, normalde baskı altında tutulan yetenekler ve yaratıcılık özgün koşullarda kendini gösterir. Psikik etkiler ruhsal yapıyı hareketlendirir. Normal koşullarda insanların varlığından bir haber olduğu kabiliyetleri ortaya çıkar. Melankolik yaratılış ve melankoli hastalığı arasında belirli bir sınır belirlemek de mümkün olamamaktadır. Bu sınır zaman zaman değişebilir. Psikik boyutlarıyla melankolik yaratılış, gerçekte nadir olarak ortaya çıkar (Aristoteles, akt. Teber, 1997, s.120).

Bu açıklamalara göre kafasında canlandırdığı melankoli filozofun bir hastalığı değil karakter yapısı yani ethos'udur. "Aristoteles ile birlikte, deha ile dengelenmiş olan melankoli varlığın içinde insanın tedirginliği ile birlikte var olmuştur" (Kristeva, 1994, s.51).

Bulgar yazar Julia Kristeva, "Kara Güneş" başlıklı yazısında melankoliyi;

"Bir kişide bazı zamanlarda veya kronik bir şekilde, mania adı verilen taşkınlık dönemi ile çoğu zaman münavebeli olan içe kapanma ve sembolleri kavrayamama belirtileri" olarak tanımlamaktadır (Kristeva, 1994, s. 51).

Melankoli, tarihte çok çeşitli anlamlarda yorumlanmış bir kavramdır. Melankoli, kavram olarak bakıldığında olumsuz öznel bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bireysel bir karamsarlık, çöküntü, kaygı ve yaşama sevincinin yitilmesi gibi anlamlar içermektedir. Melankoliyi en iyi açıklayan kavramlardan biri de kayıptır. Melankolinin sebebi kaybedilen, yitirilen ve bu sebeple yası tutulan nesnedir. Hüzün, kaygı, yaşam enerjisinin kaybı ve özsaygıyı kaybetme gibi sonuçlar doğuran bu kayıp, yaratıcılık kapılarını açabilmektedir(Seven, 2018, s.51).

Danimarkalı film yönetmeni Lars von Trier'in "Melancholia" (Melankoli, 2011) adlı filmi depresyonun sanatsal bir ifadesi olarak görülmektedir. Filmde bulunan karakterler, mekân-çevre kurgusu film müziği ile seyirciyi filmin bunalımına dâhil etmektedir. Her biri melankolik bir resim niteliğinde olan kareleri ile etkileyici bir film olan Melancholia'da, Melancholia gezegeninin dünyaya çarpacak olması gerçeğini ve karakterlerin bu durumu nasıl farklı karşıladıkları incelenmektedir.

Film iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümün merkezinde kesik görüntülerle gördüğümüz Justine karakteri vardır. Dışardan bakıldığında mesleğinde başarılı ve güzel bir kadın reklamcı olan Justine, düğün gününde sanat yönetmenliğine terfi ettiğini öğrenmiştir. Fakat uzun bir süredir neyin doğru neyin yanlış olduğunu aramakta ve mutsuzluğundan başka sığınağı olmayan Justine, düğün gecesini huzursuzluğunu daha fazla saklayamayarak tören alanını terk eder ve ay ışığı altında yalnızca dolaşarak dinlenmeye karar vermiştir. Ancak kederli gülümsemesi onu bırakmamaktadır.

Görsel 3. Lars von Trier. Melankoli / Melancholia. 2011. <https://www.kisa.link/LOvO>

İçindeki melankoli duygusuyla savaştan Justine, düğün gecesini ona teslim olmuştur. Teslim olduğu melankoli duygusu ile ne zoraki gülümsemesini yerine getirebilmiş, ne de ayağa kalkıp bir adım atabilmiştir. Melancholia gezegeni dünyaya yaklaşırken önce insanların o güne kadar kurmuş olduğu düzeni sarsmaya başlamaktadır. Değişen değerler, önemini yitiren kaygılar, kimin daha değerli, önemli ve mutlu olduğu gerçeklerini de değiştirmektedir. Melancholia gezegeninin aydınlattığı bu yeni dünya, insanları tamamen duygularıyla hareket eden insanlar haline getirmektedir.

Görsel 4. Lars von Trier. Melankoli / Melancholia. 2011. <https://www.kisa.link/LOvO>

Dünyanın sonu ve karakterlerin ruh halini gösteren giriş sahnesinde ve film afişinde yer alan gelinin çiçeği ile derede bulunduğu görüntü, İngiliz Pre-Raphaelist sanatçı John Everett Millais'in 1852 yılında yaptığı Ophelia adlı yağlı boya tablosuna benzetilmektedir. Bu tablo, Shakespeare'in Hamlet oyunundaki Ophelia karakterini, çiçek toplarken düştüğü bir nehirde boğulmadan önce şarkı söylerken göstermektedir. Ophelia, filmin vurgulamak istediği "gelecek" kavramının ortadan kaybolmasına gönderme yapmaktadır. Ophelia'nın zihinlerde yer eden en melankolik imge olması, film için mutlu aile hayalinin hüsrânını ve kaybolan bir geleceği anlatan uygun bir görsel olmuştur.

Melankolik bireyler yalnızlığa daha eğilimlidirler ve bu bireylerde intihara teşebbüs daha fazla görülmektedir. Yaşamaktan zevk almamakta, hayat onlar için sonlandırılması gereken bir görev niteliği taşımaktadır. Olumsuz yönlerine rağmen melankoli, tarihten günümüze kadar sanatçıların ve yazarların eserlerine konu edilmiş bir kavramdır.

Vincent van Gogh "Yeryüzünde verilecek bir savaş olduğu doğruysa, o bezginlik duygusu ve başın yanıp tutuşması, uzun süredir mücadele ettiğimiz bir göstergesi değil midir?" (Tarı, 2018, s.1) diyerek depresif ruh halini yansıtmıştır.

Melankolik kişiler çelişki içinde olabilmektedir. Bir yandan yalnız olduğu için mutlu olmakta, bir yandan da sosyal bir varlık olarak insanların içinde olamayışının hüznünü yaşamaktadır.

Danimarkalı filozof Kierkegaard'a göre melankolinin içinde yer alan acı ve yalnızlık duyguları, benliğin gelişmesi için gereklidir. İnsanın normal yaşantısında acı duygusunu bir şekilde yaşadığını söyleyen Kierkegaard acıyı normal bir duygu olarak görür. Ona göre acı "En yüksek yaşam formu" olarak değer kazanır. Kierkegaard acıyı, estetik alanda hazzla

eşlik eden, diğer öge olarak da düşünür. Çünkü ona göre acı, en az haz kadar estetik varoluşun ortaya çıkışında etkili olur (Kılınç, 2006, s.19)

Belçikalı sürrealist ressam Rene Magritte'nin Işık İmparatorluğu (1954) adlı çalışması, gece ile gündüzün birbirlerine zıt görüntülerinin uyumlu bir şekilde tuvale yansımından meydana gelmektedir. Gün ışığı ve karanlık sokak görüntüsü paradoksaldır. Sokaklar yapay bir ışıkla, lamba ile aydınlatılmaktadır. Gündüz ile geceyi aynı zaman diliminde gerçekçi bir mekanın etrafında sunduğu bu resimde, kasvetli bir gizem ve melankoli havası bulunmaktadır. Resimde "gündüz vakti karanlık gece" imgesi yer almaktadır.

Görsel 5. Rene Magritte. Işık İmparatorluğu / The Empire of Light. 2011. Tuval üzeri yağlıboya, 78,8 x 99,1 cm. <https://www.kisa.link/Me0d>

İtalyan sürrealist ressam Giorgio de Chirico'nun bir sokağın gizemi ve melankolisi (1914) adlı çalışması yalnızlığı ve melankolik durumunu yansıtmaktadır. Resimde perspektif, arkatlı binalar ve gölge hakim bulunmaktadır. Resimde gölge ve aydınlık uyum içerisindedir. Aydınlık bölgede yer alan çember çeviren kız figürü gölge gibi resmedilmiştir, diğer gölgenin sahipleri ise resimde yer almamaktadır. Resmin sağ tarafında yer alan arkatlı yapının önünde boş bir vagon yer almaktadır. Vagonun bazı bölgeleri aydınlıktır. Binanın arkasında gözükken bir insan ve direk gölgesi yer almaktadır. Resimde perspektif, vurgulayıcı bir şekilde uygulanmıştır. Binaların perspektifi, gökyüzünün koyu tonları,

caddenin ıssızlığı, boş alanlar ve gölgeler, gizemli ve melankolik bir anlatım ortaya koymaktadır.

Görsel 6. Giorgio de Chirico. Bir Sokağın Gizemi ve Melankolisi / Melancholy and Mystery of a Street. 1914. <https://www.kisa.link/Me0e>

2.BÖLÜM

2.1. Plastik Sanatlarda Yalnızlık ve Yabancılaşma

Kentleşmenin hız kazandığı Modern çağda, insanların yalnızlığı ve birbirlerine yabancılaşmaları sanatçıları da etkilemiştir. Materyalist sisteme karşı olan sanatçılar tarafından gerçekçi formlar reddedilmiş, kişiler iç dünyalarını ve gördüklerini istedikleri gibi resmetmeye başlamışlardır. Bu dünya, önceleri sanatçıların objeyi tüm olarak terk etmeleriyle, kendi iç dünyalarına uygun bir biçim ve renk dünyası aramalarıyla mümkün olmuştur (Turani, 2003, s.561).

Modern çağın bir gerçeği olan yalnızlık sorunu, geçmiş dönemlerde de var olmuş, çeşitli sanat akımlarını etkilemiştir. Romantizm ve Ekspresyonizm yalnızlık durumundan etkilenmiş başlıca sanat akımlarındandır. Romantizm, 18. ve 19. yüzyılda Avrupa'da yayılan edebiyat, müzik, felsefe ve resim sanatını etkileyen bir akımdır. Ortaya çıkışında 1789 Fransız İhtilali sonrasındaki toplumsal, siyasal ve düşünsel yapının etkisi bulunmaktadır. Caspar David Friedrich, William Turner, Josef Anton Koch, John Constable, Eugene Delacroix, Francisco de Goya, dönemin önemli sanatçılarıdır. Manzara resminde doğaya yönelim 1800 yıllarından itibaren Avrupa'da yaygınlaşmıştır. Kişinin yalnızlık zevkine uygun olan bu doğa hayranlığı, bir romantik duyguyla ilişkili bulunmaktadır. Manzara resmi, aynı zamanda insanın iç resmi haline gelmiştir. Romantizm döneminde sanatçı eserini her şeyden bağımsız olarak yaratmıştır. Kişisel iç dünyanın ifadesi, Alman romantik ressamlarının eserlerinde yansımaktadır.

Friedrich, romantik-ideal manzaranın Alman temsilcisidir. Friedrich: "Ressam önünde gördüğünü değil, içinde gördüğünü resmetmelidir" (Turani, 2003, s.496) demektedir. Caspar David Friedrich'nin "Deniz Kenarındaki Keşiş" adlı eserinde, deniz kenarında, tek başına bir insan gösterilmiştir. Gök altındaki bir insanın doğanın güçlülüğü karşısındaki küçüklüğü dikkati çekmektedir. Böylece Tanrının büyüklüğü duyurulmaktadır.

Görsel 7. Caspar David Friedrich. Deniz Kenarındaki Keşiş / Der Mönch am Meer. 1808. Tuval üzerine yağlı boya, 110x 171, 5 cm. <https://www.kisa.link/Mk2R>

Görsel 8. William Turner, Aventine tepesinden Roma/ Rome, from Mount Aventine. Tuval üzerine yağlı boya, 92 x 125 cm. 1835. <https://www.kisa.link/MrZZ>

Friedrich'nin eserlerinde insanlar özlem duygusu içinde resmedilmişlerdir. Her şey belirli çizgiler içinde bulunmaktadır. Sanatçının resimlerinde genelde uzağa doğru bir perspektif vardır. Bu sonsuzluğa olan hasret, Alman romantik peyzajının önemli bir özelliğidir. Alman romantiklerinde farklı olma ve yabancı ülke özlemi bulunmaktadır. İngiliz ve Alman

romantik eserleri manzarayla ilgilidirler. William Turner ve Caspar David Friedrich'te görüldüğü üzere, manzara resminde uzak yer özlemi, ortak bir duygudur. Gerek Turner, gerekse Caspar David Friedrich, kendi iç dünyalarını ve ruhsal durumlarını yansıtmışlardır. Çağın sanatçıları, ortak olarak öznel olma özelliğine sahiptirler. İngiltere ve Almanya'da romantik peyzaj anlayışı varken, Fransız Romantik sanatının bambaşka nitelikleri bulunmaktadır ve bu döneme ait çalışmalarda figürlü kompozisyonlar da yer almaktadır. Alman romantik ressamı, soğuk renkler ve katı biçimler uygularken, Fransız romantik ressamı sıcak, parlak renkleri ve renkle şekillendirilmiş yumuşak formları tercih etmişlerdir. Sevinç, heyecan, yabancı özlemi, renkçilik, Fransız Romantizminin belirgin özelliklerindedir.

Yalnızlık duygusunu en fazla yaşayan sanatçılardan birisi de Vincent van Gogh'dur. Hayatı boyunca aidiyet duygusunu deneyimlemeye çalışmış olan ressam, bir yere ait olabilmek arzusunun peşine düşmüş ve ticaretten din adamlığına uzanan kariyer hayatına resim yaparak devam etmiştir. Yalnızlık ile intihara yönelik düşünce ve davranışlar arasında kuvvetli bir bağlantı olduğu düşünülmektedir ve Van Gogh'un intiharına da bu yalnızlık duygusunun sebep olduğuna inanılmaktadır.

Van Gogh rengi, çizgi ve ifade ögesi olarak kullanmıştır. Bu sebepten ötürü eserlerinde hacim değil, çizgi unsurları hakimdir. Resimlerindeki renkler, kendi iç dünyasının doğaya yansımasıdır. Van Gogh, gerçeğin betimlenmesi ile ilgilenmemiştir. Van Gogh, renk ve biçim ile resmettikleri hakkında hislerini ve başkalarının hissetmesini istedikleri yansıtmıştır. Van Gogh'un fırça vuruşları onun ruh halinin birer yansımasıdır, zihnindeki coşkuyu yansıtmalarıdır. Abisi Theo'ya yazdığı günlük gibi okunan mektuplarda tüm düşüncelerini ve hayallerini ortaya koymuştur.

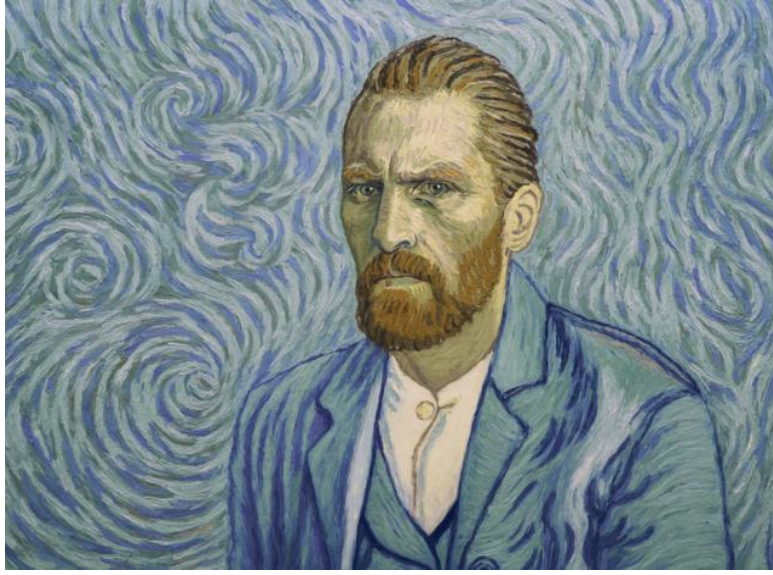

Görsel 9. Vincent van Gogh. Arles'deki yatak odası. 1888. Tuval üstüne yağlı boya. 57.3 x 74 cm.

<https://www.kisa.link/Me0g>

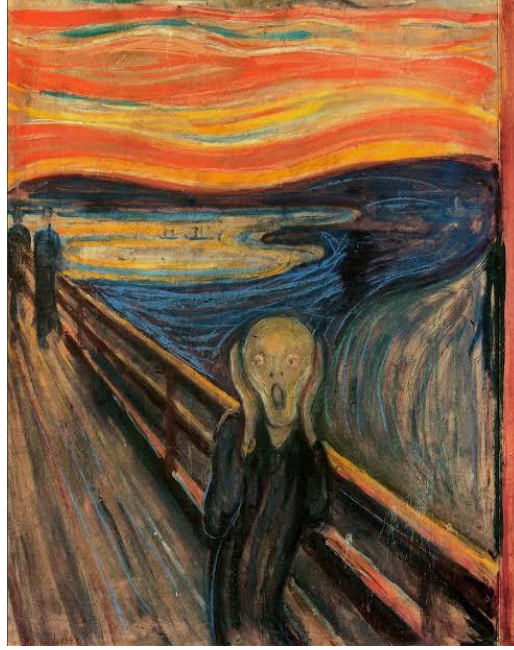
Geçmiş dönemlerde yaşamış sanatçıların hayatları, filmlere konu olabilmektedir. Dorota Kobiela ve Hugh Welchman'ın yönetmenliğini yaptığı "Loving Vincent" (Görsel 10) adlı Van Gogh'un hayatını konu alan ve onun eserlerini sinemaya taşıyan animasyon filmi, Van Gogh'un yaşamı ve ölümüne zemin hazırlayan şartları konu edinmektedir. Film 65.000 kareden oluşmaktadır ve Van Gogh'un resimlerinde kullandığı teknik ile yapılmış resimlerden oluşmaktadır. Fransa'nın Aures-sur-Oise bölgesinde geçmekte olan film, 1890 senesinde intihar eden Vincent van Gogh'un ölümünden bir yıl sonrasını gözler önüne sermektedir. Sanatçı için önemli ve tablolarında da yer verdiği postacı Joseph Roulin, oğlu Armand'a sanatçının son mektubunu Theo'ya ulaştırması için vermektedir. Armand Paris'e ulaştığında, Vincent'in ölümünden sonra Theo'nun da öldüğünü öğrenmektedir. Vincent'in neden öldüğünün merakla çözülmeye çalışıldığı filmde Armand'ın görüştüğü herkesle Vincent'in ruh hali çözümlenmeye başlamakta, kesin yargıya ise üzgün bir şekilde filmin sonunda varılmaktadır. Yalnızlık korkusunu defalarca yaşamış olan sanatçıyı, ayrılık, yalnızlık, aidiyet duygusunun eksikliği ve ekonomik sıkıntı gibi etkenler en sonunda intihara sürüklemiştir (Tarı, 2018, s.1).

Görsel 10. Dorota Kobiela, Hugh Welchman. Loving Vincent. 2017. Animasyon filmi. <https://tek.link/LOvq>

Ekspresyonizm (Dışavurumculuk), bir sanat akımı ve Germen ülkelerinin sosyal krizler ve düşünsel gelişme dönemlerinde ortaya çıkmış bir yaşam anlayışıdır. Ekspresyonizm bir dünya görüşüdür ve bu görüş insanın iç dünyasıyla ilgilidir. Ekspresyonistler kendilerini doğanın etkisine bırakmamış, duyduklarını resimlemek istemişlerdir. Natürmort, manzara resmi (peyzaj), figür gibi resimde anlatılan ne varsa, sanatçının tam olarak kişisel bir görüşüdür. Ekspresyonist sanatçı, kendisini iç dünyasına terk eder ve kendisini ruhunun uyumuna bırakır. Böylece olağanüstü bir gücün etkisi altında doğaya dahil olarak ortaya dramatik bir eser koymuş bulunmaktadır. Ekspresyonist sanat eseri, doğrudan, kendiliğinden, kuvvetli ve coşkuyla yapılmış etkisini vermektedir. Ekspresyonist bir eskizin etkisi bile görkemlidir. Bu anlayış, Dresden Teknik Üniversitesi'ne mühendislik öğrenimi yapmaya gelen Ernst Ludwig Kirchner, Erich Heckel ve Karl Schmidt Rottluff tarafından kurulmuştur. Ekspresyonizmin, Kuzey Almanyalı insan mizacında biçimlendiğini söylemek mümkündür. 1906 yılında Dresden'de kurulmuştur. Dışavurumcu sanatın gayesi, sanatçıların duyguları ve iç dünyalarını çizgi, renk, kütle kullanarak ifade etmesidir. Bu duyguları en iyi şekilde anlatabilmek amacıyla sanatçı geleneksel usuller dışına çıkarak gerçeğin biçimini bozmakta ve kendi kişisel duygularını temel almaktadır. Edvard Munch, Ludwig Kirchner, James Ensor ve Oscar Kokoschka önemli temsilcileridir. Sanatçının duygusal dünyası, düzgün olmayan çizgiler, şekiller ve abartılı renklerle aktarılmaktadır. Edvard Munch, Ekspresyonizmin öncü sanatçılarından biridir. Sanatçının eserlerinde hayat, yalnızlık, aşk, korku, ölüm ve melankoli gibi öğeleri anlatmaktadır. Çiğlik adlı eserinde

köprünün üzerinde, korkulukların yanında duran yüzü bize dönük, yüzünde büyük bir korku ifadesiyle başını ellerinin arasına almış bağırmakta olan bir insan yer almaktadır. Geri plandaki iki kişi sakin bir şekilde ve bu çıığı duymuyor gibi bir hale sahiptirler. Bu bağlamda resim yalnızlık ve terk edilmişlik duygusunu yansıtmaktadır. Gökyüzü, ağırlıklı olarak kırmızı ve sarı tonlarındadır. Mavinin bazı yerlerde görüldüğü bu tuhaf gökyüzü, kuzey ışıklarını andırır şekilde katmanlı resmedilmiştir.

Görsel 11. Edvard Munch. Çığılık / Skrik. 1893. Yağılı boya. 84 x 66 cm.

<https://www.kisa.link/Mk2S>

Sanatçı Burhan Uygur, dramatik içerikli figür kompozisyonlarıyla dikkat çeken, dışavurumculuğı benimsemiş önemli bir sanatçıdır. Soyut ve figüratif öğeleri birlikte kullandığı resimlerinde düşsel ve şiirsel bir etki bulunmaktadır. İç dünyasının yarattığı gerilimle, korku ve ölüm gibi temalarla ilgilenmektedir. Eserlerinde, tuhaf ve çocuksu düşlerin, zihindeki anıların renkli dışavurumu soyut olarak yansıtılmıştır. Sanatçının resimlerindeki şiirsellik, eserlerinin anlamını destekler niteliktedir. Uygur'un resimlerindeki hikayeler hüzünlü olsa da izleyicisine aktarırken kullandığı renkler ve biçimsel düzenlemeler, güzel duygular uyandırmaktadır.

Görsel 12. Burhan Uygur, Batık Tekne, 1979. Sunta üzeri yağlıboya, 33 x 48 cm.

<https://www.kisa.link/Mrfi>

Edward Hooper, resimlerinde 20. yüzyılın en önemli sosyolojik sorunu olan yabancılaşıma ve bireysel yalnızlığı çarpıcı bir şekilde anlatmaktadır. Amerika'da "Kara Perşembe" olarak anılan Büyük Buhran Dönemi'nde büyük bir ekonomik bunalım başlamıştır. Bunalımın etkileri İkinci Dünya Savaşı'na kadar devam etmiştir. Bu yıllarda yaşayan Amerika'nın özgün sanatçılarından biri olan Edward Hopper, resimlerinde bu bunalım yıllarındaki insanların yalnız ve yitik duygusal durumlarını yansıtmıştır. Hopper çalışmalarında Amerikan yaşamını yansıtmakta ve gerçekçi çalışmaları insanın kalabalıklar içindeki bireysel yalnızlığını göstermektedir.

Edward Hopper'in figürleri, kimilerine göre çaresiz ve umutsuz görünmekte ve bu durumu kendi iç dünyalarında yaşamaktadırlar. Bu yüzden de oldukları mekandan ve yaşadıklarından etkilenmeyen bir görüntüleri vardır. Bekleyiş içerisinde görünen figürlerin asla bitmeyecek yalnızlıklarını kabul eder gibi bir halleri vardır. Gelişen teknoloji, kentleşmenin etkisi ile umutsuz ve mutsuzmuş gibi ve bu mutsuzluğun da onları topluma ve kendilerine yabancılaştırmış gibi bir izlenim vermektedirler.

Edward Hopper'in resimlerinde Amerika'nın kent yaşamından görüntüleri çoğu kez terk edilmiş hissi veren mekanlar ile kaygı yaratan bir gerçeklikle anlatılmıştır. 20. yüzyıldaki yaşanan olaylardan etkilenen bir birey olarak yaşadığı çevrenin psikolojik durumunu anlayabilmiştir.

20. yüzyılın en önemli Amerikan realist manzara ressamlarından birisi olan Hopper, birçok sanat tarihçisinin görüşüne göre sadece Amerika bağlamında bir ressam değildir. Hopper'ın sanatının gücü ve etkililiği, izleyicinin esere baktığında hissettiği derin yalnızlık ve yabancılaşmanın etkisi altında kalmasından gelmektedir.

Görsel 13. Edward Hopper. Sabah Güneşi / Morning Sun. 1952. Tuval üzerine yağlıboya. 101.98 x 71.5 cm. <https://tek.link/LOvA>

Erol Anar “Morning Sun” adlı eserle ilgili,

“...belki de yeni uyanmış ve yatağında oturan ve açık pencereden dışarıya bakan bir kadın resmedilmiştir. Kadın, modern şehir yaşamındaki izolasyon, yabancılaşma ve yalnızlığı simgeler sanki. Hüzünlü bir resimdir bu. Ama aynı zamanda odaya dolan ve çıplak duvarların üzerinde gezinen güneş, yine de bir umudu işaret eder. Başlayan her yeni gün, yeni bir umuttur belki de. Dışarıdaki binalar ise resimde görünen şekliyle kasvetli, boğucudur. Yalnızdır, zamansızdır. Zaman anlamını yitirmiş ve kaybolmuştur; zaman yoktur ve hayat anlamsızdır. Belki onun kendi yaşamı da yoktur. Olmayan bir kadının, olmayan hayatıdır.” der. (Anar, 2015, s 1).

Viyana doğumlu film yönetmeni Gustav Deutsch'nun, “Shirley: Vision of Reality” (Görsel 14) adlı eseri, Edward Hopper'ın resimlerini temel aldığı, kentleşmenin etkisi ile yalnızlaşan bireylerin mekan ile ilişkilendirilmiş görüntülerinden oluşan bir filmidir. Hopper'ın on üç tane resmi, filmle hayat bulmuştur. Deutsch'nun filmi Amerikan ressamlarından etkilenerek sinemaya aktaran ilk eser değildir. Film, New York'lu özgür bir oyuncu olan Stephanie Cumming'nin Amerikan tarihinin hareketli yıllarındaki hayatını konu almaktadır.

Görsel 14. Gustav Deutsch. Shirley Görüntüsünün Gerçekliği / Shirley-visions of reality. 2013.
<https://tek.link/LOvC>

Görsel 15. Paula Rego. Küçük Bayan Muffet, / Little Miss Muffet. 1989. Kağıt üzerine gravür ve leke baskı.
<https://www.kisa.link/Ms4A>

Portekizli sanatçı Paula Rego, 1960 yılı sonrasında üretimde bulunan çağdaş kadın sanatçılardan birisidir. Resimlerinde genellikle genç kadın, çocuk ya da ergen kız figürleri bulunmaktadır. Resimleri genellikle travmatik ve kimine göre rahatsız edici görüntüler içermektedir.

Aile içi şiddeti, kadının ötekileştirilmesini, cinsel istismarı, çizgi filmlerin çocukların dünyasında yarattığı korkuları yansıtan sanatçı, yapıtlarında aile kavramını da sorgulamaktadır. “Little Miss Muffet” adlı çalışmasında Franz Kafka’nın “Dönüşüm” eserine benzer böceğe dönüşmüş bir figür bulunmaktadır. Sanatçının çalışmalarında teatral bir anlatım mevcuttur. Çoğunlukla figürlerin özel hayatlarına müdahale eden resimleri, figürlerin yapılmak üzere olan işlerinin fotoğraf karesi gibi tuvale yansımalarıdır. Figürlerin durağan ama hareketli bir görüntüsü bulunmaktadır. Soğuk renklerin ağırlıkta olduğu çalışmalarının bir kısmında sıcak renklerle denge ve uyum sağlanmış, koyu renkler ile sanatçının karamsar bakışı desteklenmiştir.

3. BÖLÜM

ESER ANALİZLERİ

“Yalnızlık Üzerine Pratik Çözümler” adlı tez çalışmasında yer alan konu ve sanatsal uygulamalar “yalnızlık” deneyimlerim sonucunda oluşturulmuştur.

Çoğu insan yaşadığımız modern dünyanın rahatlığı karşısında farkında olmadan yalnızlaşmaktadır. Bu “yalnızlık” duygu ve durumu, kendimi ve toplumdaki rolümü sorgulamama sebep olmuştur. “Yalnızlık” duygusunu sorgulamam, beraberinde de aidiyet duygusunu araştırmama neden olmuştur. Bunun sonucunda bu problemin ruhsal durumumdan mı, yoksa çevre baskısından mı kaynaklandığını da araştırmak amacıyla yurtdışında dört yıllık bir dönem geçirmiş olup yurtdışında bulunduğum süre boyunca da yalnızlık durumunu deneyimleme imkanım olmuştur. En yalnız anlarımı anlatan fotoğraf, resimli günlük ve kısa film çalışmalarım da bu tezin kaynakları olarak yerlerini almış bulunmaktalar.

Deneyimlediğim “yalnızlık” duygusunun nerede ve nasıl yaşadığımdan çok genetik faktörler ile de ilişkili olduğu tarafımdan gözlemlenmiştir. “Yalnızlık” duygu ve durumunun kişisel bir tercih olduğu bu süre içerisinde tarafımdan anlaşılmıştır.

Tez çalışmasında yer alan sanatsal uygulamalar; yaşamım boyunca deneyimlediğim “yalnızlık” duygu ve durumu, yurtdışında kaldığım süre içerisinde derin bir şekilde hissettiğim “yabancılaşma”, “aidiyet” duygusu ve “melankoli” konularını içermektedir.

Kendini yabancılaşmış hissetmek, sosyal bir varlık olan insana toplum içinde huzursuzluk ve mutsuzluk vermektedir. Birey, kendisini yabancı hissettiği ortama uyum sağlamakta zorlanmakta veya uyum sağlamakta zorlandığı için bu ortama kendisini yabancı hissetmektedir. Bireysel deneyimlerimde kültür farkından kaynaklanan bir yabancılaşma durumu yaşanmış ve bu husus yabancılaşma ile beraberinde daha derin bir yalnızlık duygusuna sebep olmuştur.

Sanatsal çalışmalarımın bir kısmını fotoğraf çalışmaları oluşturmaktadır. Fotoğraf karelerinde, farklı mekânlardaki bireylerin yalnızlıkları paylaşılmaktadır. Bu fotoğraflarda kimi hüznü, kimi huzurlu bireyler yer almaktadır. “Yalnız” isimli fotoğraf çalışmasında (Görsel 16) tren vagonunda yalnız oturan bireyler görülmektedir. Gün ışığının aydınlattığı

fotoğraf “yalnız” bireylerin ruh halini ve bedenlerini etkilememekte ve onlar heyecansız yolculuklarına devam etmektedirler.

Malmö-İsveç’de çekmiş olduğum fotoğraf (Görsel 16) pencerenin dışından gelen hareketli görüntüye zıt bir biçimde trenin içindeki durağan atmosferi, yalnız kalmış bireyin üzgün, terk edilmiş halini gözler önüne sermektedir.

Görsel 16. Ecem Moran. “Yalnız”. 2019. Fotoğraf.

“Yalnız” adlı fotoğraf çalışmasında (Görsel 17) güneş ışığının sızdığı pencereden umutla bakan bir kadın görünmektedir. Bu kişi yalnızlıktan bunalmış ve onu ardında bırakmak istemesine bir yolculuğa çıkmıştır. Fotoğraftaki kadın, yüzündeki tebessümü ile yolculuğundan memnun ve mutlu görünmektedir.

Fotoğrafın bir yanı karanlık ve kasvetlidir ancak kadın figürünün arkasında kasvetli bir görüntü olmasına rağmen yüzü umutla gün ışığına dönük durmaktadır; her yeni yolculuk yeni bir umuttur.

Görsel 17. Ecem Moran. “Yalnız”. 2019. Fotoğraf.

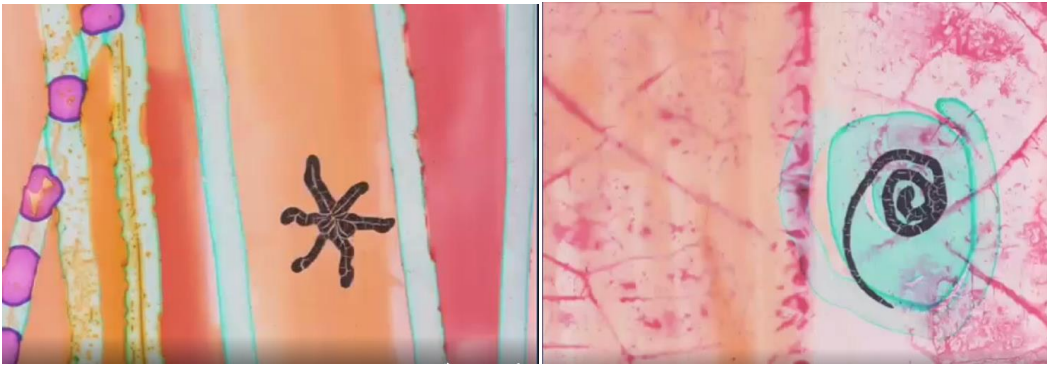
Türkiye dışında yaşama fırsatı bulduğum Çekya ve Estonya ülkelerinde çevresel ve sosyal faktörler ile yalnızlık duygusu tarafımdan daha derin hissedilmiştir. Aynı dönemde çevre faktörü ve sosyalleşmekten kaçınan insanlar gözlemlendiğinde; “Ülkemdeki yalnızlığın tercih, bazı topraklarda ise yalnızlığın kader olduğu” fikrine vardım. Tez çalışmam öncesinde yapılmış olan “Bahar” adlı animasyon filmi (Görsel 18) çevre faktörünün insan psikolojisi üzerindeki etkisini konu almaktadır. Avusturyalı film yönetmeni Barbel Neubauers’in deneysel animasyonları çalışmalarıma yön vermiş bulunmaktadır. Filmin görsel tasarımını yaptıktan sonra film stoğu üzerine yaptığım çizimler filmin temelini oluşturmuştur. Hareketlendirilen bu görüntüler, müzik ile birleştirilerek sanatımı başka bir boyuta taşımamı sağlamıştır.

Baharın insana verdiği canlılığı ve mutluluğu yansıtmak için canlı renkler ve doğaya ait imgeler kullanılmıştır (Görsel 19). Barbel Neubauers’in Mondlicht (1997), Algorithmen (1993) ve Feuerhaus (1998) filmlerindeki görüntüler, filmin görsel tasarımı aşamasında

yardımcı olmuşlardır. Güneşin doğuşu, çiçekler ve yapraklar filmi oluşturan görüntülerden yalnızca birkaçıdır.

Görsel 18. Ecem Moran. "Bahar". 2016. Animasyon filmi. 01 dk. 07 sn.

Görsel 19. Barbel Neubauers. Algorithmen. 1993. Animasyon filmi. 16 sn. <https://tek.link/LOx4>

"Kimseyi görmeye ihtiyacın yok" (Görsel 20) adlı çalışmada güzel bir manzara karşısında yalnız oturan bir kadın görülmektedir. Manzaranın güzelliğine karşın, kadının yalnız olmasından kaynaklı olan buruk bir duruşu vardır. Kadının saçlarının gürlüğü ile saklanan üzgün yüzü, ellerini kavuşturması ve yanında hissetmek istediği ruh ve bedenleri ararcasına etrafına bakması; eksik kalmışlığını ve tek başına bırakılmışlığını göstermektedir. Görünen güzel manzara, kadının yalnızlığını gidermemekte, bir dost gibi

onu dinlememekte ve ona sarılmamaktadır. Bu güzel görüntüyü ona sunarak; bu anı ve mutluluğu paylaşmak istediği insanların yanında olmadığını ona hatırlatmakta ve hüzün vermektedir. İsviçre’de fotoğraf çekme fırsatı bulduğum bu görüntü, fotoğraf ve kısa film çalışmalarına yön vermiştir. O anı fotoğrafa aktardıktan sonra, izleyiciye o kadının hissettiklerini anlatabilmek ve kendi düşüncemi aktarabilmek için çizimlerimden oluşan kısa film çalışması yapılmıştır. Sesli kısa film, kalem ve kuru boya ile yapılan çizimler (Görsel 21), müzik ile birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Çizimlerde, fotoğrafta görülen manzara silik bir şekilde gösterilmiştir. Kadının kendisi ve yalnızlığı, daha net bir çizimle vurgulanmaya çalışılmıştır.

Görsel 20. Ecem Moran. “Kimseyi görmeye ihtiyacın yok”. 2018. Fotoğraf.

Görsel 21. Ecem Moran. "Kimseyi görmeye ihtiyacın yok". 2018. 148 x 210 mm. Kağıt üzerine desen.

Görsel 22. Ecem Moran. "Yalnız". 2018. Fotoğraf.

Pek az insan, başkalarından tamamen yalıtılmış olarak yaşayabilir. Fransız yazar Jean-Paul Sartre insanı yalnız olarak tasvir eder ve insan evrendeki yerini tanıyabilmek için tek başınalığın yol açtığı acıyı deneyimlemelidir. Yalnızlık, bir yandan hüznün ve acı verebilen bir duygu olabilmesine karşın insanı olgunlaştırabilen bir olgudur. Olgunluk her şeyden önce tek başınalık kapasitesidir (Marquard, 1989, s.16).

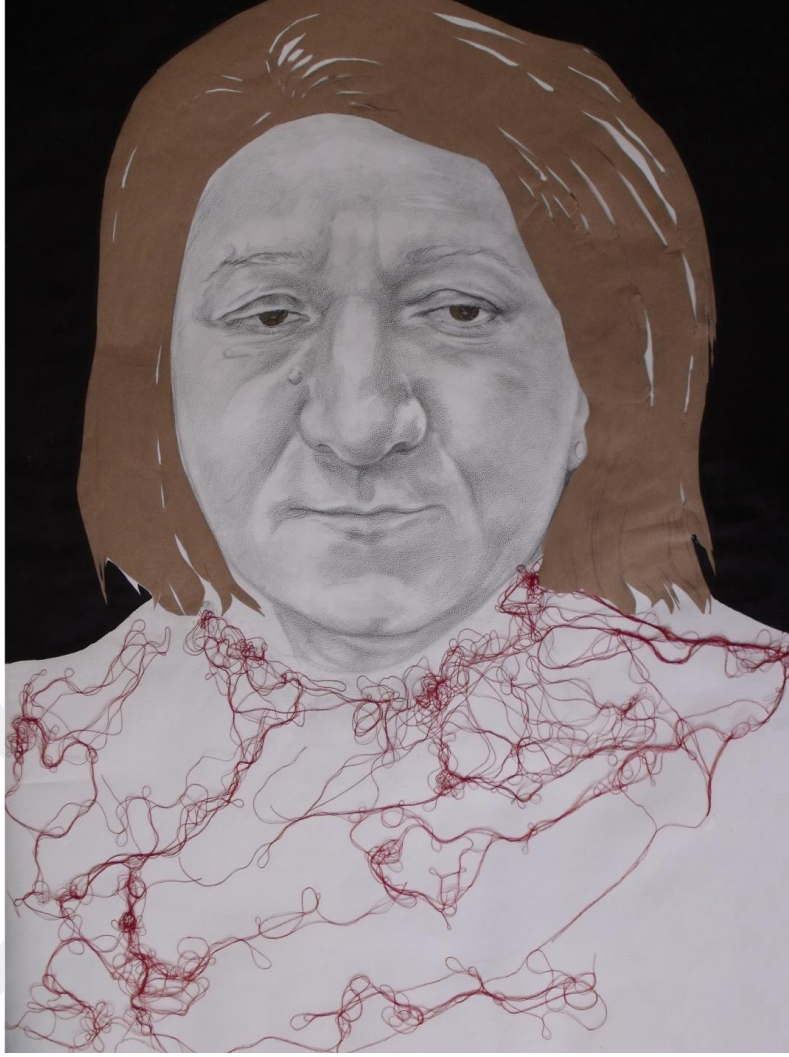
“Melankoli” (Görsel 23) adlı çalışmada içindeki bunalımı dışarı kusan bir kadın görülmektedir. Karışık teknik ile yapılan çalışmada, karmaşık iplerin temsil ettiği bunalımın ve birikmişliğin, bıkkın ve yorgun yüz ifademele, ağızdan dışarı kusulduğu görülmektedir. Arkada materyal olarak gazete kupürleri kullanılmıştır. Gazete kupürleri haberin temsilcisidir. Her haber hayatla ilişkilidir. Melankolik birey, yaşamdan zevk almadığından ötürü hayatla ilgili her şeyi reddetmektedir. Kişinin içindeki bulantı, hayatla ilgili her şeydir; hayatın kendisidir. Çalışmada renkli olan tek görüntü kusulan bölgededir. Kişinin içindeki bunalımı kusmasının renkli materyal ile ifade edilmesinin sebebi, kişinin bu durumdan zevk almasıdır. Kişi mutsuzluğundan haz almakta ve mutlu olduğunda çelişkiye girmektedir.

Kara kalemlerle gerçekçi bir şekilde resmettiğim portrem, yüz bölgesindeki ifadeye odaklanılmasını sağlamaktadır. Eller, sadece kullanılan bir araçtır ve kağıdın kendisi materyal olarak ellerin ifadesine yeterli olmuştur.

Görsel 23. Ecem Moran. Melankoli / Melancholia. 2018. Kağıt üzerine karışık teknik. 50 x 70 cm.

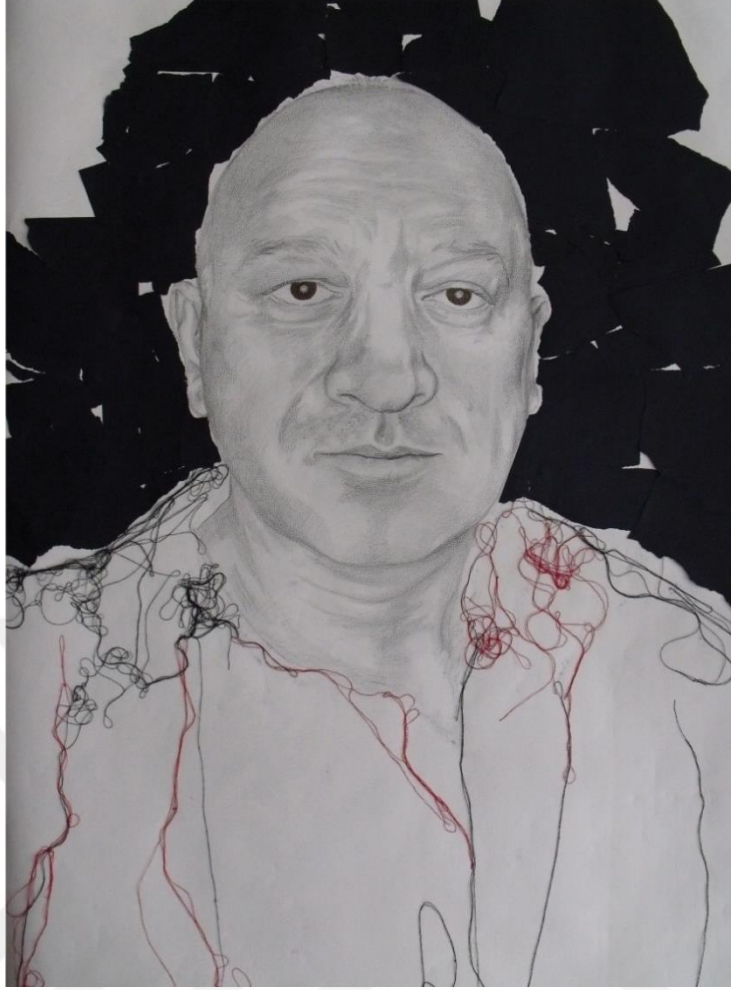
“Melankoli” (Görsel 24) adlı çalışmada bir kadın figürü görülmektedir. Gözleri uyukulu bu kadın, dudaklarındaki tebessümü zorla taşımaktadır. Arka plan karanlıktır ve bunalım durumunu temsilen siyah renk boya uygulanmıştır. Kadının bedeni ise kullanılan ip malzemesinin görüntüsü gibi karmakarışıktır, içindeki bunalımı kusmak istercesine sabırla beklemektedir.

Görsel 24. Ecem Moran. Melankoli / Melancholia. 2018. Kağıt üzerine karışık teknik. 70x100 cm.

Melankoli (Görsel 25) adlı çalışmada, heyecansız duran bir adam vardır. Arka plan bölünmüşlüğü ve parçalanmışlığı temsilen siyah renkteki kağıt parçaları ile kolaj tekniği uygulanarak yapılmıştır. İçindeki bunalımın ortaya çıkmaya başladığı an adamın heyecansız yüzü ile huzur bulmaya başladığını göstermektedir.

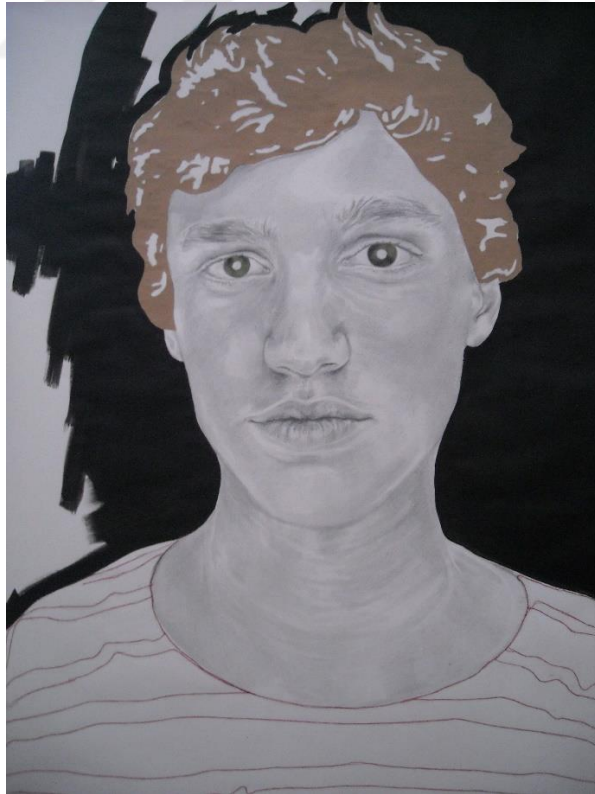

Görsel 25. Ecem Moran. Melankoli / Melancholia. 2018. Kağıt üzerine karışık teknik. 70x100 cm.

Görsel 26. Ecem Moran. Melankoli / Melancholia. 2018. Kağıt üzerine karışık teknik. 70x100 cm.

Görsel 27. Ecem Moran. Melankoli / Melancholia. 2018. Kağıt üzerine karışık teknik. 70x100 cm.

“Yalnızlık güncesi” adlı çalışmada yer alan fotoğraflar, “yalnızlık” deneyimlerim sonucunda oluşturulmuştur. Kendimi ve toplumdaki rolümü sorgulamama sebep olan bu duygu, “aidiyet” duygusunu araştırmama neden olmuştur. Daha önceden de bahsedildiği gibi “yalnızlık” probleminin ruhsal durumumdan mı, yoksa çevre baskısından mı kaynaklandığını da araştırmak amacıyla yurtdışında dört yıllık bir dönem geçirdiğim esnada, kendimi çok yalnız hissettiğim anlar, en doğru şekilde yansıtabileceğini değerlendirdiğim fotoğraf tekniği ile ifade edilmiştir. “Yalnızlık güncesi” (Görsel 28) adlı çalışmada metroda yalnız olan bir figürün cama yansıması fotoğraflanmıştır. Fotoğraf sanatçısı Vivian Maier’in otoportrelerini andıran çalışmada cam yüzeyindeki grafiti çalışması ve figürün metrodaki halinin cama yansıdığı görüntü, kaynaşmış durumdadır. Kırmızı renk duvar resmin bütününe kontrast oluşturmakta ve yansıyan figürün ayaklarının yerinde durmaktadır.

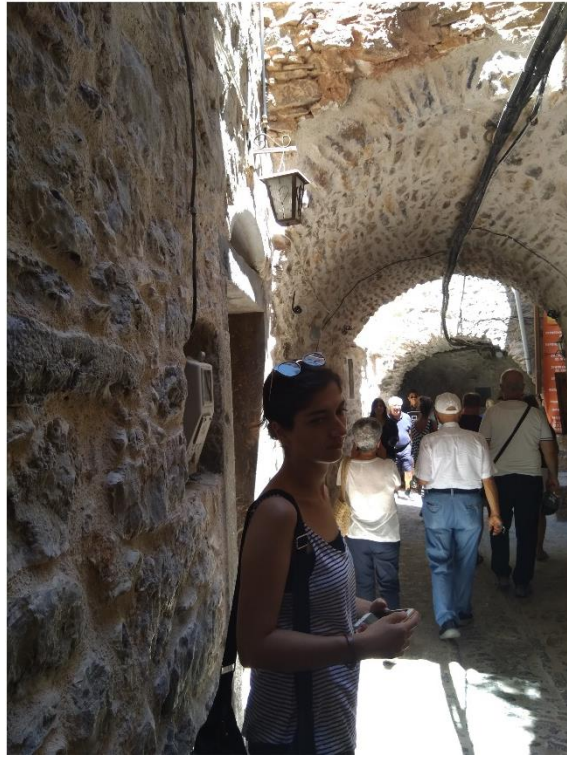

Görsel 28. Ecem Moran. “Yalnızlık güncesi”. 2018. Fotoğraf.

“Yalnızlık güncesi” (Görsel 29) adlı çalışmada pencereden yansıyan bir figür görülmektedir ve çalışma, bu figürün odadaki yalnızlığını yansıtmakta, ancak aynı zamanda da etrafında yer alan açık renkteki eşyaları ile huzur içinde bulunmaktadır.

Görsel 29. Ecem Moran. "Yalnızlık güncesi". 2019. Fotoğraf.

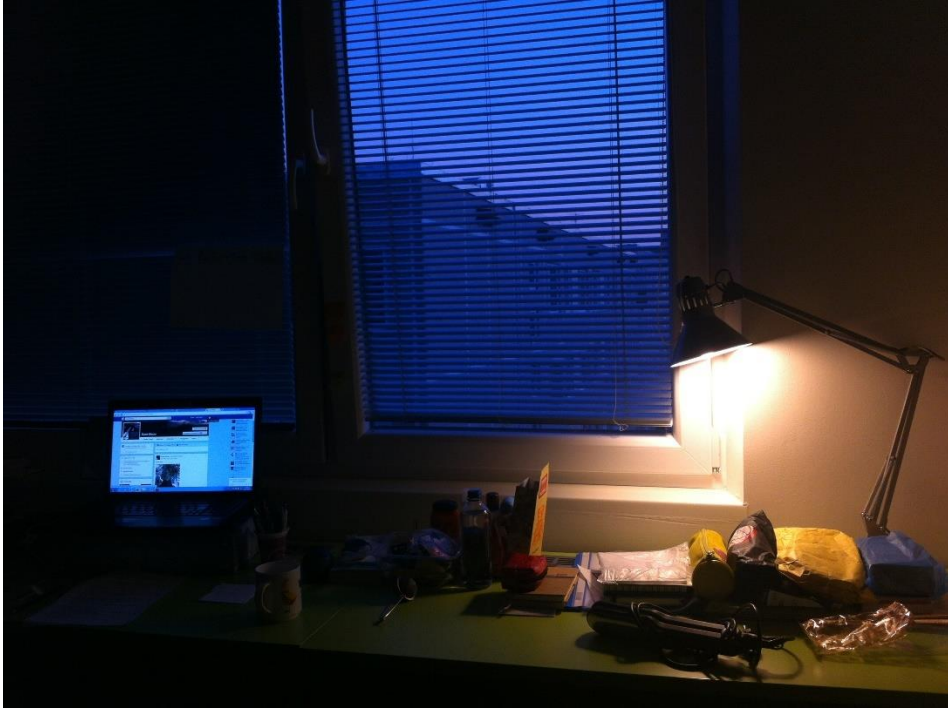

Görsel 30. Ecem Moran. "Yalnızlık güncesi". 2019. Fotoğraf.

“Yalnızlık güncesi” (Görsel 30) çalışmasında topluluk içinde yalnız ve düşünceye dalmış bir figür görülmektedir. Gördüğümüz birey mutsuz ve dalgındır. Gözlerini insanların olmadığı bir yere yönlendirmiş, huzuru bulmaya çalışmaktadır. Birey gölgede, ruh haline uygun bir yerde bulunmaktadır. Karamsar bir görünüşü vardır. Fotoğraf tekniği, kısa sürede birçok ve etkileyici çalışmalar yapabilmeyi sağladığı için tarafımda tercih edilmiştir. Gerçek olanın bir yansıması olan bu teknik mekan-insan, ışık-gölge, hareketli-durağan olanın uyumu ile bu çalışmanın konusu için uygun bir teknik olarak değerlendirilmektedir.

Görsel 31. Ecem Moran. “Yalnızlık güncesi”. 2019. Fotoğraf.

Görsel 32. Ecem Moran. "Yalnızlık güncesi". 2019. Fotoğraf.

SONUÇ

Bu tez çalışması kapsamında yalnızlık, aidiyet, yabancılaşma ve melankoli başlıklarının incelenmesi sonucunda “yalnızlık” kavramını şekillendirecek bilgiler elde edilmiş olup belirlenen konuların geçmiş ve günümüzdeki durumları karşılaştırılmıştır.

Yalnızlık, aidiyet, yabancılaşma ve melankoli kavramları ile benzer içerikli araştırmalar yapmış olan Franz Kafka, Albert Camus, Edward Hopper, Vincent van Gogh, Hegel, Edward Munch, Burhan Uygur, Caspar David Friedrich, William Turner, Josef Anton Koch, John Constable, Eugene Delacroix, Francisco de Goya ve diğer yazar, sanatçı ve düşünürler araştırılmış olup onların da fikir ve eserleri tez çalışmasında sunulmuştur. İncelenen sanatçı ve düşünürlerin eserleri, yapmış olduğum sanat çalışmaları ile birlikte ele alınarak değerlendirilmiştir.

Kaynak araştırmaları ile elde ettiğim bilgiler ve gerek ülkemizde gerekse de eğitim gördüğüm Çekya ve Estonya’da edindiğim kişisel deneyimlerimden faydalanılmış konu ile ilgili düşünce ve fikirlerim, sanatsal uygulamalarımın temelini oluşturmuştur. Araştırma ve uygulama süreci içerisinde düşüncelerim, en uygun olan sanatsal teknik ile ifade edilmeye çalışılmıştır. Fotoğraf, kısa film, desen ve kolaj tekniği, sanatsal uygulamalarımın çoğunluğunu oluşturmuştur.

Çalışma süresince yapılmış olan araştırmalar ile çalışmanın içeriğinin zenginleştirilmiş olması, tez konusunun da daha kapsamlı ve detaylı bir şekilde ele alınmasını sağlamıştır. Bu çalışma ileride yapacağım sanatsal faaliyet ve araştırmalarıma kaynak teşkil edecek nitelikte olsa da konu ile ilgili daha kapsamlı bir literatür olması açısından alanda daha fazla çalışmanın yapılması gelecek dönemlerdeki çalışmalar için daha fazla imkan ve verim sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Anar, Erol. (2015). Yalnızlık ve yabancılaştırmanın ressamı Edward Hopper. Dünyalılar. Erişim: 05.02.2019. <https://dunyalilar.org/yalnizlik-ve-yabancilasmanin-ressami-edward-hopper.html/>

Budak, Selçuk. (2009). Psikoloji Sözlüğü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Buluş, Mustafa.(1997). Üniversite öğrencilerinde yalnızlık. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:3, s.82-90. Erişim: 21.11.2019.
http://pauegitimdergi.pau.edu.tr/Makaleler/1844296265_9-%c3%9cN%c4%b0VERS%c4%b0TE%20%c3%96%c4%9eRENC%c4%b0LER%c4%b0NDE%20YALNIZLIK.pdf

Christies. Paula Rego. Küçük Bayan Muffet,/ Little Miss Muffet. Erişim: 21.11.2019.
<https://www.christies.com/features/Paula-Rego-Thirty-Years-Deconstruction-5672-1.aspx>

Cevizci, Ahmet. (2000). Paradigma Felsefe Sözlüğü. 5. baskı, İstanbul, Paradigma Yayınları, s. 1099.

Crampton, Nancy. John Cheever'ın fotoğrafı. Brainpickings. Erişim: 05.02.2019.
https://www.brainpickings.org/2017/01/12/john-cheever-loneliness/?fbclid=IwAR2w49t3ntNfFz8LIbZg9UQWJNkwB4cd_0fllVVJWrKbeNC-G6JZnAWNvIE

Çiçek, Nuri. (2012). Franz Kafka'da Yabancılaştırma Problemi. Gazi Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. Resim Anasanat dalı. Ankara.

Shirley visions of reality. Gustav Deutsch. Shirley visions of reality. Erişim: 05.02.2019.
<https://shirleyvisionsofreality.com/>

Dailymail. Danimarkalı Kız / Danish Girl. Erişim: 05.02.2019.
<https://www.dailymail.co.uk/video/news/video-1243128/Eddie-Redmayne-stars-Danish-Girl-Trailer.html>

Durak Batıgün, Ayşegül. (2008). İntihar Olasılığı ve Cinsiyet: İletişim Becerileri, Yaşamı Sürdürme Nedenleri, Yalnızlık ve Umutsuzluk Açısından Bir İnceleme. Türk Psikoloji Dergisi, 23 (62), 65-75. Erişim: 28.11.2019. https://www.researchgate.net/publication/233764694_Intihar_Olasiligi_ve_Cinsiyet_Iletisim_Becerileri_Yasami_Surdurme_Nedenleri_Yalnizlik_ve_Umutsuzluk_Acisindan_Bir_Inceleme

Freud, Sigmund. (1994). Üzüntü ve Melankoli. Sanat Dünyamız, Sayı:56 (Kamuran Şipal, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık.

Geçkili, Pınar (2018). Mekansal Aidiyet ve Yabancılaşma bağlamında Zeyrek Konut Çevresinin İncelenmesi, Akademia.edu. Erişim: 05.02.2019. https://www.academia.edu/38251983/MEKANSAL_A%C4%B0D%C4%B0YET_VE_YABANCILA%C5%9EMA_BA%C4%9ELAMINDA_ZEYREK_KONUT_%C3%87EVRES%C4%B0N%C4%B0N_%C4%B0RDELENMES%C4%B0-kuramsal_b%C3%B6l%C3%BCm.pdf

Hopper, Edward. Sabah güneşi/ Morning Sun. Dnyalilar. Erişim: 05.02.2019. <https://dnyalilar.org/yalnizlik-ve-yabancilasmanin-ressami-edward-hopper.html/>

Kafka, Franz. (1986). Dönüşüm (Ahmet Cemal, çev). İstanbul: Can Yayınları.

Karakeçili, Emine. (2015). Aidiyet Meselesi Bağlamında Bedenin Mekansızlığı. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Resim Anasanat dalı. Ankara.

Kılıncı, Nazlı. (2006). Melankoli Kavramı üzerine resimsel çözümler. Yüksek Lisans tezi. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Resim Anasanat Dalı. Mersin.

Kristeva, Julia (1994). Kara Güneş (Nesrin Demiryontan, çev). Bağlam yayıncılık.

Film hafızası. Lars von Trier, Melankoli /Melancholia. Erişim: 05.02.2019.

<https://filmhafizasi.com/trierin-bulantisi-melancholia/>

Artfulliving. Dorota Kobiela, Hugh Welchman. Loving Vincent. Erişim: 05.02.2019.

<http://www.artfulliving.com.tr/kulturve-yasam/yalnizlik-sanatinin-ustasi-van-gogh-i-14453>

May, Rollo. (1975). Yaratma Cesareti. (Alper Oysal. Çev.).İstanbul: Metis Yayıncılık.

Spiralsmorphs. Barbel Neubauers. Algorithmen. Erişim: 05.02.2019.

<http://www.spiralsmorphs.de/algorithmen.html>

Popova, Maria. (2017). john-cheever-loneliness, brainpickings. Erişim: 05.02.2019.

<https://www.brainpickings.org/2017/01/12/john-cheever>

loneliness/?fbclid=IwAR2w49t3ntNfFz8LIbZg9UQWJNkwB4cd_0fllVVJWr beNC-
G6JZnAWNVI

Seven, Rümeysa. (2018). Antik ağ Mitolojisiinde Melankoli. Iğdir Üniversitesi İfder, Sayı No: 11, Makale: 31-53.

Film hafızası. Lars von Trier. Melankoli / Melancholia. Erişim: 05.02.2019.

<https://filmhafizasi.com/melancholia-kullerden-once-kullerden-sonra/>

Svendsen, Lars. (2015). Yalnızlığın Felsefesi (Murat Erşen, ev). İstanbul: Redingot Kitap.

şipal, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Tic. Ve San. A.ř., İstanbul.

Tarı, Nermin. (2018). Yalnızlık Sanatının Ustası Van Gogh. Artfulliving. Erişim: 05.02.2019. <http://www.artfulliving.com.tr/kultur-ve-yasam/yalnizlik-sanatinin-ustasi-van-gogh-i-14453>

Taş, Latif. (2007). Yabancılaşma ve Kimlik. Marmara Üniversitesi. İletişim Bilimleri

Anabilim Dalı. İstanbul.

Teber, Serol. (2013). Melankoli, normal bir anomali. İstanbul: Say Yayınları.

Tolan, Barlas. (1981). Çağdaş Toplumda Bunalım: Anaomi ve Yabancılaşma. Ankara: A.İ.T.İ.A Yayınları.

Turani, Adnan. (1992). Dünya Sanat Tarihi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Wikipedia. William Turner. Aventine tepesinden Roma/ Rome, from Mount Aventine. Erişim: 21.11.2019.

<https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvUm9tZSxfRnJvbV9Nb3VudF9BdmVudGluZQ>

Türk Dil Kurumu. Erişim: 13.05.2019.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cd950768a3ef5.37939782

Beyazart. Burhan Uygur. Batık Tekne. Erişim: 21.11.2019.

<http://www.beyazart.com/sanatci/Burhan-Uygur>

Film hafızası. Peter Farrelly. Yeşil rehber/ Green book. Erişim: 05.02.2019.

<https://filmhafizasi.com/green-book-2018/>

Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tez Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu Tezde,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu Tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir Tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

...03 / 12 / 2019

Ecem MORAN

E. MORAN

Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Güzel Sanatlar Enstitüsü

Tez Başlığı: Yalnızlık Üzerine Plastik Çözümler

Yukarıda başlığı verilen Tezimin tamamı aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile Tez Danışmanım tarafından kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Raporlama Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı (%)	Gönderim Numarası
29.11.2019	41	79788	12.10.2019	%16	1223536009

Uygulanan filtreler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. (29.11.2019)

Ecem MORAN

Öğrenci No.:N12233454

Anasanat/Anabilim Dalı: Resim Anasanat Dalı

Program (işaretleyiniz):

Yüksek Lisans	Sanatta Yeterlik	Doktora	Bütünleşik Doktora
X			

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Zuhal BAYSAR BOERESCU

Master's Thesis Originality Report

HACETTEPE UNIVERSITY

Institute of Fine Arts

Title : Plastic Analysis On Solitude

The whole thesis is checked by my supervisor, using Turnitin plagiarism detection software taking into consideration the below mentioned filtering options. According to the originality report, obtained data are as follows.

Date Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defence	Similarity Index (%)	Submission ID
29.11.2019	41	79788	12.10.2019	%16	1223536009

Filtering options applied are:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read the Hacettepe University Institute of Fine Arts Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations, I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. I respectfully submit this for approval. (29.11.2019)

Ecem MORAN

Student No.: N12233454

Department: Painting

Program/Degree (please mark):

Master's	Proficiency in Art	PhD	Joint Phd
X			

SUPERVISOR APPROVAL
APPROVED

Doç. Zuhar BAYSAR BOERESCU

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesi'ne verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversite'ye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalara (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan, telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversite'ye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*** kapsamında tezim aşağıda belirtilen haricinde YÖK Ulusal Tez Merkezi/ H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. (1)
- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. (2)
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

02.11.2019
E. MORAN
Ecem MORAN

*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarılan veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez Danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

